

”Madafakin aamen”

Uskonnon representaatiot ja huumori Antti Tuiskun *Valittu kansa* -albumilla

Saana Kivelä
Maisteritutkielma, uskontotiede
Marraskuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Teologinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Teologian ja uskonnotutkimuksen maisteriohjelma, uskontotiede

Opintosuunta: Opetuksen ja kasvatuksen opintosuunta

Tekijä: Saana Kivelä

Työn nimi: "Madafakin aamen" Uskonnon representaatiot ja huumori Antti Tuiskun *Valittu kansa* -albumilla

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Marraskuu 2021

Sivumäärä: 50

Avainsanat: representaatio, representaatioanalyysi, uskonto, uskonnon ulottuvuudet, populaarimusiikki

Ohjaaja tai ohjaajat: Katja Valaskivi

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia

Muita tietoja:

Tiivistelmä: Pop-artisti Antti Tuiskun alkuvuodesta 2020 julkaistu *Valittu kansa* -single herätti vilkasta keskustelua kappaleen uskontoteemaan liittyen: Facebookin kommenttikentissä Tuiskua syytettiin jopa jumalanpilkasta, kun taas toiset näkivät albumin raikkaana ja sopivan provokatiivisena pop-teoksena. Tämän tutkielman tarkoitus on selvittää, millaista kuvaa ja todellisuutta, eli millaisia representaatioita *Valitun kansan* sanoitukset luovat uskonnosta.

Tarkastelen albumin uskontorepresentaatioita representaatioanalyysin keinoin. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimii konstruktionistinen lähestymistapa representaatioon, joka lähtee siitä, että pelkän todellisuuden kuvaamisen sijaan representaatio luo todellisuutta erilaisia keinoja hyödyntäen. Uskontotieteellisen viitekehyksen tutkielmalleni tuo Ninian Smartin seitsemän uskonnon ulottuvuuden malli. Koska *Valitusta kansasta* on löydettävissä paljon huumorin elementtejä, olen valinnut tutkielmani näkökulmaa taustoittamaan satiirin ja ironian teoriaa. Tässä tutkielmassa ei ole tarkoitus määritellä uskonnon käsitettä tai arvioida albumilla esitettyjen näkemysten oikeellisuutta. Tutkielma lähtee siitä oletuksesta, että *Valittu kansa* rakentaa omanlaistaan uskonnollista todellisuutta. Tutkimuskysymykseni ovat 1) Millaisia representaatioita *Valittu kansa* luo uskonnosta? 2) Minkälaisia satiirille ja ironialle ominaisia keinoja *Valitusta kansasta* voidaan löytää? 3) Miten uskonnon ulottuvuudet näkyvät *Valitussa kansassa*?

Uskonnon ulottuvuuksien sekä huumorin lajien läpi katsottuna voidaan todeta, että kertomusten ja myyttien ulottuvuutta on löydettävissä eniten albumin kappaleista. Kappaleet sisältävät monenlaisia jumalakuvia ja kuvauksia uskonnollisten auktoriteettien myyttisestä olemuksesta. Myös tunteen ja kokemuksen ulottuvuuden piirteitä on runsaasti näkyvissä, laajan tunnekirjon ollessa läsnä läpi albumin. Uskonnon materiaalista ulottuvuutta on nähtävissä selvästi vähiten, kun taas muut uskonnon ulottuvuudet esiintyvät albumilla varsin tasaisesti. Analyysi osoitti, että *Valitusta kansasta* pystytään löytämään monenlaisia

uskonnollisen ihmisen ääniä, eettisiin ja moraalisiin kysymyksiin liittyviä kannanottoja ja pohdintoja sekä yhteisöllisyyden eri muotoja. Satiirin ja ironian keinoja on käytetty ennen kaikkea uskonnollisten auktoriteettien ja uskomusjärjestelmien kritisoimiseen, mutta myös luomaan puhtaan viihdyttävää popmusiikkia.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
1.1. TUTKIMUKSEN TAUSTA, LÄHTÖKOHDAT JA MERKITYS	4
1.2. <i>Aikaisempi tutkimus</i>	6
1.3. TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
1.4. TYÖN KULKU	9
2 HUUMORIN LAJIT: SATIIRI JA IRONIA	9
2.1. USKONTO JA HUUMORI	9
2.2. SATIIRI JA USKONNOLLINEN SATIIRI	11
2.3. IRONIA.....	13
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA MENETELMÄT	14
3.1. USKONNON ULOTTUVUUDET	14
3.2. REPRESENTAATION KÄSITE	18
3.3. REPRESENTAATIOANALYYSI	20
3.4. ANALYYSIMENETelmä	22
4 AINEISTO	22
4.1. VALITTU KANSA -ALBUMI	22
4.2. TUTKIMUSETIIKKA JA TEKIJÄNOIKEUDET	23
5 ANALYYSI.....	24
5.1. KÄYTÄNNÖN JA RITUAALIEN ULOTTUVUUS.....	24
5.2. KOKEMUKSEN JA TUNTEEN ULOTTUVUUS	26
5.3. KERTOMUKSEN JA MYTTIEN ULOTTUVUUS.....	29
5.4. OPIN JA FILOSOFIAN ULOTTUVUUS.....	35
5.5. ETIIKAN JA SÄÄDÖSTEN ULOTTUVUUS	36
5.6. YHTEISÖJEN JA INSTITUUTIOIDEN ULOTTUVUUS	38
5.7. MATERIAALINEN ULOTTUVUUS	40
7 YHTEENVETOA JA POHDINTAA.....	40
LÄHTEET JA APUNEUVOT	47
KIRJALLISUUS	47

1 Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta, lähtökohdat ja merkitys

Alkuvuodesta 2020 julkaistu Antti Tuiskun *Valittu kansa* -single herätti paljon keskustelua ja jakoi mielipiteitä. Single-julkaisun kanssa samaa nimeä kantavaa, uskontoteemaista albumia on eri kanavissa kuvailtu raikkaaksi, sopivan provokatiiviseksi ja suomalaista yhteiskuntaa läpileikkaavaksi pop-albumiksi.¹ Toiset taas näkivät sen rienaavana, Jumalaa, Raamattua ja kaikkea pyhää halventavana ja loukkaavana. Tämän suuntaista keskustelua käytiin pitkälti sosiaalisen median eri alustoilla: eri Facebook-ryhmissä ja julkaisujen kommenttiosioissa sekä *Valittu kansa* -kappaleen musiikkivideon YouTube-kommenttikentässä. Albumin ristiriitainen vastaanotto herätti mielenkiintoni sen luomia uskontokuvia kohtaan: millaista todellisuutta uskonnosta luodaan, minkälainen on uskonnollinen ihminen *Valitun kansan* kappaleissa?

Tässä tutkielmassa tarkastelen ja analysoin Antti Tuiskun *Valittu kansa* -albumin uskontoteemaa representaatioanalyysin keinoin. Tarkoitukseni on tarkastella *Valitun kansan* uskontorepresentaatioita, ja tämä tarkastelu tapahtuu analysoimalla albumin lyriikoita. Representaatio on paitsi analyysimenetelmäni, myös tutkielmani keskeinen teoreettinen viitekehys. Muutoin tutkielmani taustateorian muodostaa uskontoa ja huumoria sekä huumorin lajeja käsittelevä tutkimus. Uskontotieteellisen viitekehyksen tutkielmalleni tuo Ninian Smartin seitsemän uskonnon ulottuvuuden malli.

Elämäkerta-teoksen *Antti Tapani* takakannessa Antti Tuiskua nimitetään Suomen suosituimmaksi pop-tähdeksi. Tuisku on kotoisin Rovaniemeltä ja tullut tunnetuksi ensimmäisestä *Idols* -laulukilpailusta vuodelta 2003. *Idols*issa hän sijoittui lopulta kolmanneksi, keräten jo tuolloin taakseen innokkaan fanikunnan.² Kesällä 2018 Tuisku jätti faneilleen hetkelliset hyvästit Provinssirockin lavalla, aloitti syksyllä opinnot Varalan urheiluopistossa ja muutti kakkosasuntoonsa Espanjaan, jossa hän lepäsi, treenasi, suoritti opintojaan, suunnitteli konserttia Olympiastadionille ja työsti *Valittua kansaa*.³

Peto on irti -hitin jälkeen Antti Tuisku on tunnettu provosoivasta, humoristisesta ja itseironisesta musiikistaan. *Peto on irti* -kappaletta ja vuonna 2015 julkaistua *En kommentoi*-albumia Tuisku kuvaa elämäkerrassaan *Antti Tapani* suunnanmuutokseksi, ravisteluksi, rajattomuudeksi ja luvaksi pitää hauskaa.⁴ Viime vuosina hauskanpito ja popmusiikin rajojen

¹ Rantama Vesa 2020, nuorivoima.fi-blogiteksti.

² Tuisku, Aro & Vanja-Majamaa 2020, 56–57.

³ Tuisku, Aro & Vanja-Majamaa 2020, 327.

⁴ Tuisku, Aro & Vanja-Majamaa 2020, 232

rikkominen ovatkin olleet ominaisia Tuiskulle, niin laulujen sanoituksissa, lavaesiintymisessä kuin musiikkivideoissakin. Samaa hauskanpitoa, provosointia ja itseironiaa jatkaa myös *Valittu kansa*.

Uskonnon ja huumorin suhde on melko paljon tutkittu aihe, ja tarkastelenkin tässä tutkielmassa uskontoon viittaavaa ja käsittelevää satiiria *Valittu kansa* -albumin laulujen sanoituksissa. Satiirilla tarkoitetaan purevaa ivaa ja kärjistettyä, komiikan keinoin esitettyä kritiikkiä muun muassa ihmisten naurettavuutta ja paheita sekä yhteiskunnan epäkohtia kohtaan.⁵

Valittua kansaa olisi mahdollista tarkastella monen muunkin huumorilajin näkökulmasta, mutta päädyin ottamaan juuri satiirin osaksi tätä tutkielmaa, sillä *Valitusta kansasta* on löydettävissä niin ivaa kuin kritiikkiäkin muun muassa uskonnollisia auktoriteetteja ja yhteiskuntaa kohtaan. Käsitelen näitä aiheita luvussa 2.1. Satiirin lisäksi tarkastelen albumin ironisia keinoja, jonka teoriaa esittelen luvussa 2.2.

14.2.2020 julkaistussa Musiikki minussa -haastattelussa *Valittua kansaa* kuvaillaan niin ikään rajoja rikkovaksi, jopa riskiksi, jonka julkaisua Antti Tuisku jännitti. Haastattelussa Tuisku kertoo albumin tarkastelevan hänelle tärkeitä ja läheisiä aiheita. Albumia tehdessä tematiikassa pysyminen koettiin tärkeäksi, kun taas tarkoituksena ei ollut tuottaa uskonnollista tai ylistävää musiikkia. Haastattelussa tuodaan myös ilmi albumin tuotantotiimin katsomuksellinen värikkyyttä: kappaleita on Tuiskun mukaan ollut kirjoittamassa niin ateistit, eri tavoin uskontoon suhtautuvat kuin kannastaan epävarmat tekijät.

Musiikki minussa -haastattelussa Antti Tuisku painottaa kristinuskon olevan hänelle pyhä asia. Hän ei omien sanojensa mukaan koe albumia rienaavaksi tai Jumalaa pilkkaavaksi, vaan hänen mukaansa *Valitussa kansassa* esitetään kovaa kritiikkiä ennen kaikkea ihmisiä ja ihmisyyttä kohtaan. Tuisku kertoo, että hän kritisoi kappaleissa itseään ja omaa tekopyhyyttään, mutta myös niitä instituutioita, jotka eri tavoin lokeroivat ihmisiä.

Valitun kansan uskontotieteellinen ja yhteiskunnallinen merkitys avautuu populaarikulttuurin näkökulmasta käsin. Populaarikulttuurin tuotteena albumi on suuren yleisön tarkastelun ja kulutuksen kohteena, jolloin sillä on selkeä mahdollisuus vaikuttaa kuulijoidensa käsityksiin käsiteltävistä teemoista, eli uskonnosta. Leena-Maija Rossin mukaan representaatiot ovat valtasuhteiden muotoilemia, eli usein niiden kuvia tai sanallistumia.⁶ Ottaen huomioon Antti Tuiskun suosion suomalaisella popmusiikin areenalla, *Valitulla*

⁵ Kivistö & Riikonen 2012, 13

⁶ Rossi 2010, 263.

kansalla voidaan myös nähdä olevan omanlaisensa valta-asema uskontorepresentaatioiden luoja ja toisintajana. Tähän perustuu myös tämän tutkielman uskontotieteellinen ja yhteiskunnallinen merkitys: on mielekästä tarkastella sitä, millaista todellisuutta suosittu pop-artisti musiikkinsa välityksellä luo uskonnosta.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Valittu kansa on julkaistu alkuvuodesta 2020, ja tiettävästi tällä hetkellä ainoa albumia käsittelevä tutkimus on Katja Kivipuron uskontotieteen maisteritutkielma ”*Helvetisti täällä koitan rukoilla mut sulla ei oo koskaan aikaa kuunnella.*” *Jumalakuvat Antti Tuiskun Valittu kansa -albumissa*. Tutkielmani kannalta oleellisin aikaisempi tutkimus keskittyy pitkälti uskontoa ja huumoria sekä satiiria ja ironiaa koskevaan tutkimukseen. Uskonnon ja huumorin suhteesta löytyy myös jonkin verran aiempaa kirjallisuutta, joita tulen hyödyntämään tutkielmani teoreettisen viitekehyksen yhteydessä. Seppo Knuutilan, Pekka Hakamiehen ja Elina Lampelan toimittama *Huumorin skaalat: esitys, tyyli, tarkoitus* on auttanut pohjustamaan ja hahmottamaan uskonnollisen satiirin historiaa ja sen keinoja. Lisäksi tutkielmani teoreettisen viitekehyksen rakentumisen puolesta merkittävässä osassa on ollut Sari Kivistön teos *Satiiri: Johdatus lajin historiaan ja teoriaan* sekä Kivistön ja H.K. Riikosen toimittama *Satiiri Suomessa*. Nämä teokset menevät syvälle satiirisen huumorin teoriaan, ja ne avaavat lajia selkeästi ja perusteellisesti. Ironian määritelmää ja keinoja taas avaa Toini Rahtun teokset ja artikkelit.

Jarno Hietalahti lähestyy *Huumorin ja naurun filosofia* -teoksessaan uskonnon ja huumorin välistä suhdetta hieman erilaisesta näkökulmasta: Onko Jumalalla huumorintajua? Hietalahden teos sekä Hans Geybellsin tutkimus *Humour and Religion: Challenging and Ambiguities* tarjoavat tutkielmalleni ensisijaisesti näkökulmia huumorin monitulkintaisuuteen liittyen.

Koska *Valittu kansa* on populaarikulttuurin tuote, myös populaarimusiikin tutkimus on tutkielmani kannalta keskeistä aikaisempaa tutkimusta. Richard Eldrige määrittelee populaarikulttuurin seuraavalla tavalla teoksessaan *Johdatus taiteenfilosofiaan*: populaarikulttuurin voidaan katsoa pyrkivän olemaan jotain muuta kuin perinteiseksi miellettyä ”korkeaa” taidetta ja kulttuuria: kuvia, musiikkia ja tekstejä, joiden tarkoitus on viihdyttää, opettaa, hätkähdyttää ja myydä. Populaarikulttuuria kierrätetään jatkuvasti niin painetussa mediassa, radiossa, televisiossa kuin elokuvissakin.⁷ Uskontotieteellisesti populaarikulttuuri, ja sen kautta myös populaarimusiikki, on kiinnostava tutkimuskohde, sillä

⁷ Eldrige 2009, 277.

näiden avulla voidaan hahmottaa uskontoon liittyviä kulttuurisia merkityksiä ja yhteisiä arvoja. Populaarikulttuurin tuotteita tutkitaan uskontotieteessä usein myös siitä näkökulmasta, miten ne kommentoivat ja kritisoivat uskontoa ja sen eri ilmenemismuotoja. Pesosen ja Rautalahden mukaan on oleellista oppia tarkastelemaan sitä kuvaa, jonka populaarikulttuurin tuotteet antavat uskontoperineistä, uskonnollisista yhteisöistä ja ihmisistä. Populaarikulttuurin luonteen vuoksi kuva saattaa usein myötäillä ja vahvistaa vallalla olevia stereotyyppisiä näkemyksiä. Populaarikulttuurin tuotteiden sanotaan tuottavan ihmisille aineksia, joiden avulla voidaan työstää käsityksiä maailmasta, rakentaa merkityksiä elämälle ja toteuttaa itselle mielekästä, elettyä uskonnollisuutta.⁸ Koska *Valittu kansa* on pop -albumina populaarikulttuurin tuote, on sitä perusteltua ja mielekästä tutkia representaatioita tuottavana ja ennen kaikkea niitä ylläpitävänä tekijänä.

Tämän tutkielman kannalta oleellisin osa *Valittua kansaa* on kappaleiden lyriikat, eli tekstit. Marko Ahon mukaan kaikki tekstit edustavat eli representoivat jotakin muuta kuin itseään. Aho myös toteaa, että kulttuurintutkijalle oikeastaan kaikki tutkimuksen materiaali saa tutkimuksen piiriin tullessaan tekstin muodon: ajatuksen, esimerkiksi sen, mitä yksittäisen ihmisen mielessä liikkuu, tulee välittyä tutkijalle jonain konkreettisenä, puheena, kirjoituksena tai jonain muuna ilmaisuna. Lisäksi, koska tutkija ei pääse edellä mainittuihin asioihin käsiksi suoraan vaan ainoastaan tekstien välityksellä, tekstien avulla tutkimiseen liittyy aina tulkitsemisen pakko. Enemmän tai vähemmän epävarma tulkitseminen onkin ominaista ihmistieteille, joihin myös populaarikulttuurin ja -musiikin tutkimus kuuluu.⁹

Mitä sitten on populaarimusiikki? Marko Aho ja Antti-Ville Kärjä esittävät, ettei käsitteelle ole onnistuttu antamaan tyhjentävää määritelmää. He lähtevät liikkeelle populaarimusiikin institutionalisoiduista määritelmistä, joiden lähtökohta on erottaa populaarimusiikki klassisesta musiikista, kansanmusiikista ja ulkoeurooppalaisista musiikeista kuten jazzista. Latinan kielen sana ”populus” tarkoittaa kansaa, ihmisiä, ja popularis taas kansalle kuuluvaa. Riippuen siitä, mitä ”kansa” on eri aikoina ymmärretty, populaarilla on viitattu lähtökohtaisesti alempiarvoisiin tai ”tavallisiin” ihmisiin, mutta toisaalta myös suosioon ja yleisyyteen. Populaarimusiikin lähtökohtana on myös se, että se jakaa jotakin. Populaarimusiikkia ei siis voida määritellä ainoastaan musiikillisesti, vaan kattavuuteen pyrittäessä on huomioitava myös muuta.¹⁰ Aho ja Kärjä esittävät populaarimusiikin piirteiksi seuraavat: 1) Sosiaalisten, kansallisten, etnisten ja tyylirajojen

⁸ Pesonen & Rautalahti 2020, 243.

⁹ Aho 2007, 121.

¹⁰ Aho & Kärjä 2007, 10–12.

ylittyminen. Populaarimusiikkia voidaan luonnehtia lähtökohtaisesti demokraattiseksi musiikiksi, sillä kaikilla on mahdollisuus osallistua sen kuluttamiseen. 2) Populaarimusiikilla on kiinteä yhteys teknologian innovaatioihin: populaarimusiikin historia kytkeytyy kaikissa vaiheissaan niin viestintäteknologiaan ja mediaan kuin myös soitinlaitetekniikan kehitykseen. 3) Populaarimusiikkia ei olisi ilman massatuotantoa ja kaupallisuutta. Maailmanlaajuista liiketoimintaa populaarimusiikista tuli levy-yhtiöiden kiinnostuessa globaaleista markkinoista.¹¹

Uskontoa ja populaarimusiikkia käsitellään kattavasti teoksessa *The Bloomsbury Handbook of Religion and Popular Music*. Teoksessa Gavin Hopps esittää kolme tapaa, jolla uskonto ja populaarimusiikki voivat yhdistyä toisiinsa: 1) populaarimusiikki voi olla uskonnollisen artistin tuottamaa, 2) populaarimusiikki voi käsitellä uskonnollisia aiheita ja 3) populaarimusiikki voi pyrkiä saamaan aikaan uskonnollisia kokemuksia. Populaarimusiikkia voidaan myös pitää jollain tavalla uskonnollisena – niin taiteilijalle kuin yleisöllekin, vaikka siitä puuttuisi varsinainen uskonnollinen sisältö.¹² Uskonnollisia aiheita käsittelevä musiikki vastaa useimpien ihmisten käsitystä siitä, mitä tarkoitetaan, kun puhutaan uskonnollisesta musiikista.¹³ Siksi *Valittu kansa* vahvasti uskontoteemaisena musiikkina lukeutuu Hoppsin kategorisoissa uskonnolliseksi populaarimusiikiksi.

Uskontoa ja Raamattua hyödyntävään taiteeseen on aina suhtauduttu monin eri tavoin. Toiset uskonnollisesti konservatiivit näkevät, ettei niin sanotuilla maallisilla taiteilla ole mitään tekemistä hengellisyyden kanssa: toisaalta useat musiikin harrastajat ja kuluttajat löytävät pop-tähdistä suuremman merkityksen kuin esimerkiksi uskontojen profetoista. Raamatun hyödyntäminen maallisessa populaarimusiikissa voi herättää vastustusta, mutta samalla se on ollut populaarimusiikin sanoittajille merkittävä ideoiden ja inspiraation lähde työhönsä.¹⁴

1.3. Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa analysoin uskonnon esittämistä Antti Tuiskun *Valittu kansa* -albumilla representaatioanalyysin keinoin. Tarkastelen uskontoa Ninian Smartin uskonnon ulottuvuuksien näkökulmasta ja kiinnitän samalla huomioni erityisesti satiiriin ja ironiaan albumin teksteissä. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Millaisia representaatioita *Valittu kansa* luo uskonnosta?

¹¹ Aho & Kärjä 2007, 12–14.

¹² Hopps 2017, 77.

¹³ Hopps 2017, 78.

¹⁴ Gilmour 2017, 70.

2. Minkälaisia satiirille ja ironialle ominaisia keinoja *Valitusta kansasta* voidaan löytää?
3. Miten uskonnon ulottuvuudet näkyvät *Valitussa kansassa*?

1.4. Työn kulku

Tähän mennessä tutkielmaa olen esitellyt siis työni taustan, lähtökohdat, aikaisemman tutkimuksen sekä tutkimuskysymykseni. Tästä eteenpäin tutkielma etenee menetelmän sekä teoreettisen viitekehyksen esittelyllä: mitä tarkoittaa representaatioanalyysi ja miten se suhteutuu tutkimuskysymyksiini? Seuraavaksi esittelen tutkielmani näkökulmaa taustoittavat huumorin lajit sekä tarkastelen huumoria ja uskontoa yleisemmin. Tämän jälkeen käyn läpi tutkielman teoreettisen viitekehyksen, tutkimusmenetelmän sekä analyysimenetelmän. Esittelen siis Smartin uskonnon ulottuvuuksien mallin sekä representaation käsitteen ja representaatioanalyysin tämän tutkielman kontekstissa. Seuraavaksi pohdin lyhyesti tutkielmaani liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä sekä tekijänoikeudellisia seikkoja, jonka jälkeen pääsemme itse asiaan, eli aineistoni analyysiin. Päädyin analysoimaan *Valitun kansan* kokonaisuudessaan, koska tutkielmani teoreettinen viitekehys on melko monipuolinen ja mahdollistaa aineiston tulkitsemisen monesta erilaisesta näkökulmasta. Lisäksi koin mielekkääksi, että musiikkialbumia käsitellään tämän tyyllisessä tutkielmassa kokonaisuutena. Analyysi on toteutettu tarkastelemalla albumin kappaleita uskonnon ulottuvuuksia mukaillen, ikään kuin uskonnon representaatioiden sekä huumorin läpi. Analyysiä johdattelee siis ajatus, jonka mukaan uskonnon ulottuvuudet ovat ne linssit, joiden läpi tarkastelen *Valitun kansan* uskontorepresentaatioita. Kuvaan tarkemmin käyttämäni analyysimenetelmää luvussa 3.4. Lopuksi on luvussa tutkielmani yhteenvetoa ja pohdintaa.

Seuraavissa luvuissa esittelen tutkielmaani valittua näkökulmaa tukevat huumorin lajit sekä tutkielmani kannalta oleelliset teoreettiset näkökulmat sekä käsitteet. Avaan myös representaation käsitteen sekä uskonnon ulottuvuuksien mallin merkitystä tutkielmani kannalta: miksi *Valitun kansan* uskontorepresentaatiot ovat mielekäs tutkimuskohde, miten uskonnon ulottuvuuksien malli soveltuu tutkielmaani sekä miten uskonto ja huumori liittyy Tuiskun esittämään musiikkiin.

2 Huumorin lajit: satiiri ja ironia

2.1. Uskonto ja huumori

Uskontotieteellinen huumorin tutkimus on tullut entistä ajankohtaisemmaksi, kun eletyn uskonnollisuuden tutkimuksen suosio on kasvanut. Uskonnon ja huumorin välinen suhde on

usein mielletty jännitteiseksi, ja niiden ajatellaan olevan jopa vastakkaisia toisilleen. Tämä jännitteisyys ja vastakkaisuus ilmenee usein satiirisena kritiikkinä uskontoa kohtaan.

Uskonnossa ja huumorissa on toisaalta myös paljon samaa: molemmat liittyvät olennaisesti kieleen ja kommunikaatioon ja siten sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Molemmista voidaan myös toisaalta sanoa, että ne ovat leimallisesti inhimillisiä käyttäytymismuotoja. Molempien nähdään myös tuovan ihmiselle esimerkiksi lohtua ja ulospääsyn ankeista olosuhteista. Näin ollen uskonto ja huumori täyttävät ihmiselämän tiettyjä psykologisia funktioita.¹⁵

Johan Taels sanoo uskontoa ja huumoria käsittelevässä tutkimusartikkelissaan, että huumorin pyrkimyksenä on ilmentää ihmisen sisäistä maailmaa ja ulkoista todellisuutta mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja totuudenmukaisesti. Lisäksi Taelsin mukaan huumorin avulla voidaan tarkastella ”raakaa totuutta” pehmeästi. Huumorin kautta on siis mahdollista tarkastella niin omia kuin toistenkin virheitä, ongelmia sekä moraalisia erheitä kevyestä näkökulmasta.¹⁶ Hans Geybels korostaa huumorin määrittelyn haastavuutta ja huumorin tulkinnanvaraisuutta. Hänen mukaansa näyttää siltä, että huumorin konteksti on yksi oleellisimmista tekijöistä: tietynlainen reaktio saattaa näyttäytyä humoristisena yhdessä kontekstissa, toisessa taas ironisena tai sarkastisena. Rajanveto näiden välillä on Geybelsin mukaan toisinaan häilyvää ja vaikeasti hahmottuvaa. Huumorin kontekstiriippuvuus johtaakin monesti kitkaan moniarvoisessa yhteiskunnassa.¹⁷ Yksi esimerkki tästä on Mohammed-karikatyyrit, jotka ovat johtaneet jopa väkivaltaisuuksiin länsimaissa.¹⁸

Eri tulkintojen kautta myös huumorin itsessään on nähty olevan pahasta. Augustinuksen mukaan ihmisten ivallisen hyökkäävä huumori on yksiselitteisesti väärin, koska kaikki teot, joilla pyritään jollakin tavoin vahingoittamaan ja häpäisemään lähimmäistä, on syntiä.¹⁹ Kristillisessä kuvastossa taas huumori, pilat ja leveät hymyt yhdistetään usein sielunvihollisen ominaisuuksiin.²⁰ Jarno Hietalahden mukaan uskonto on tyypiesimerkki sellaisesta pyhän alueesta, jolla huumori ja nauru koetaan ongelmallisina. Huumorin katsotaan monesti olevan perusluonteeltaan profaani, eli maallistava voima, jolla on mahdollista repiä alas pyhät ajatusrakennelmat. Näin huumorin avulla arvokkaasta voidaan tehdä naurettavaa, eikä sitä tarvitse ottaa vakavasti.²¹ Hietalahti esittää teoksessaan *Huumorin ja naurun filosofia* myös kiinnostavan näkökulman uskontoon kohdistuvasta huumorista. Hän käyttää esimerkkinä

¹⁵ Mäkelä & Gebraad 2020, 253–254.

¹⁶ Taels 2013, 30–31.

¹⁷ Geybels, 2013, 12–13.

¹⁸ Geybels, 2013, 12.

¹⁹ Hietalahti 2018, 152.

²⁰ Hietalahti 2018, 155.

²¹ Hietalahti 2018, 174.

brittiläisen komediaryhmän Monty Pythonin elokuvaa *Brianin elämä*, jossa sivutaan humoristisesti ja kriittisesti kristinuskon avainhetkiä, muun muassa Jeesuksen vuorisaarnaa. Elokuvassa kritisoidaan ihmisten taipumusta tulkita uskonnolliset opit itselleen parhaiten sopivalla tavalla ja ryhtyä niiden avulla ajamaan omaa etuaan. Brianin elämä nälviikin uskontoja ja kirkkokuntia, joka ei kuitenkaan kohdistu uskon perustaan, vaan Jeesuksen aikalaisiin. Pilkan on tarkoitettu kohdistuvan niihin kristittyihin, jotka asettuvat auktoriteetin asemaan. Elokuva kyseenalaistaakin ihmisten uskomusjärjestelmiä, ei itse uskoa.²²

Huumorin kontekstit ja tulkinnanvaraisuus sekä uskonnon ja huumorin välinen jännite ovat tutkielmani kannalta kiinnostavia ja oleellisiakin näkökulmia siksi, että *Valittu kansa* jakoi jo ennen ilmestymistään, nimikkokappaleensa julkaisun jälkeen vahvasti mielipiteitä. *Valittu kansa* -kappale ja ennen kaikkea musiikkivideo kirvoittivat yhtäältä paljon negatiivisia, jopa loukkaantuneita kommentteja, joissa kappaletta ja musiikkivideota syytettiin Jumalaa pilkkaavaksi ja kristinuskoa herjaavaksi. Toisaalta osa kuulijoista näkivät ja kuulivat kappaletta ja musiikkivideon humoristisena pop-kappaleena, joka ottaa ronskisti, rohkeasti ja nykypäiväisesti kantaa uskontoon.

Valittu kansa on lyriikoiltaan merkittävästi huumorin värittämää, joten huumorin lajien, teorioiden ja tutkimuksen mukaan tuominen tähän tutkielmaan on välttämätöntä. Vaikka *Valittua kansaa* voidaan tarkastella ja tulkita monenlaisen huumorin kautta, kaikista helpoiten lyriikoista löytyi satiirista ja ironista huumoria. Lisäksi näihin liittyvien teorioiden ja keinojen anti vaikutti tutkimusasetelmani kannalta hedelmällisimmältä.

2.2. Satiiri ja uskonnollinen satiiri

Satiirin tehtävä on ottaa tarkkanäköisesti kantaa ja reagoida yhteiskunnan muutoksiin ja rakenteisiin. Satiirin keinoin kyetään muun muassa paljastamaan niitä ajan kulttuurisia ja poliittisia virtauksia, jotka ovat kulloinkin nousseet julkisiksi puheenaiheiksi. Esimerkiksi sisällissota, puoluetoiminnan kehittyminen ja työväenliikkeen nousu olivat omiaan tuomaan satiirisia sävyjä 1900-luvun alkupuolella muun muassa kirjallisuustieteen piiriin. Tällöin voimakkaita yhteiskunnallisia muutoksia läpikäynyt aika oli satiirin kehittymiselle suosiollista. Satiiri asettuikin usein kulttuuristen ja poliittisten ilmiöiden taitekohtiin. On ajateltu, että satiiri kertoo asiat totuudenmukaisemmin kuin monet muut esitystavat, vaikka toisaalta satiirinen liioittelu ja mahdollinen aggressio vievät ajatukset usein myös toiseen suuntaan.²³ Siinä missä esimerkiksi pilkan on nähty olevan tarkoituksellisen loukkaavaa ja

²² Hietalahti 2018, 174, 177–178.

²³ Kivistö 2012, 14–15.

solvaavaa, satiiria on historian saatossa puolusteltu toistuvasti pelkkää loukkaamista ylevämmillä päämäärillä, muun muassa moraalisenä kritiikkinä. Näin satiirin on katsottu olevan myös hyödyllistä.²⁴

Satiirin voidaan nähdä sisältävän neljä elementtiä: aggressio, nauru, leikki ja tuomio. Sari Kivistön mukaan satiirin tulee olla osuvaa ja pystyä ainakin periaatteessa vahingoittamaan kritisoimaansa kohdetta. Satiiriin liitetyt laatusanat ilmentävät kivun tuottamisen tärkeyttä: hyvän satiirin kuvataan olevan purevaa, pisteliästä, iskevää tai myrkyllistä. Lajiin kuuluva aggressiivisuus näkyy siinä, että satiirilla on aina jokin kohde, jota kritisoidaan. Kohde voi olla ilmeinen, mutta sen määrittäminen on useimmiten osa tulkintaa ja kuulijan tehtävä. Satiirin kohdetta ilmennetään useimmiten erilaisilla abstraktiotasoilla, esimerkiksi vallanhalu, ahneus tai tekopyhyys. Satiirin kohteena voi myös toimia jokin historiallinen henkilö tai ryhmittymä, esimerkiksi vallanpitäjä, poliittinen liike tai uskonnollinen ryhmä. Kohteita voi myös olla monia, joten edellä mainitut tulkinnat eivät sulje toisiaan pois.²⁵ Myös paheilla ja heikkouksilla piikittely kuuluu satiirisen huumorin elementteihin. Pahe voidaan tämän tutkielman kontekstissa määritellä eettisesti huonoksi, inhimilliseksi ominaisuudeksi tai luonteenpiirteeksi, pahaksi taipumukseksi tai tavaksi. Pahe on hyveiden turmeltumista, joka tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hyvettä ei käytetä tai sitä käytetään liikaa tai väärin.²⁶ Ihmisiltä on hyveellisyyden nimissä pyritty kieltämään mitä moninaisimpia asioita. Hyve on siis pyrkimystä kontrolliin,²⁷ ja pahe näin ollen kontrollin rikkomista ja sen vastustamista.

Ominaista satiirisessa huumorissa on myös se, että nauru kohdistuu usein ylöspäin, sosiaalisessa hierarkiassa korkealla oleviin tahoihin, kuten poliittisiin vaikuttajiin, auktoriteettihahmoihin tai oppineisiin.²⁸

Satiirisen kritiikin kohteina ovat usein yhteiskunnan vallanpitäjät ja hyväosaiset, kuten poliitikot, papisto, virkamiehet sekä toisinaan kulttuurikentän edustajat. Länsimaisessa satiiriperinteessä toistuvat muun muassa tyyppikuvat saitureista, nousukkaista, neroista ja tekopyhästä papistosta. Myös kuolemaan liittyvät kuvat ovat aina kuuluneet satiiriseen kuvastoon.²⁹ Papiston tekopyhyiden lisäksi sitä syytetään satiireissa myös toisesta instituution perinteisestä synnistä: riettaudesta.³⁰

²⁴ Kivistö 2015, 285.

²⁵ Kivistö 2007, 10.

²⁶ Linnakangas & Juanto 2020, 33.

²⁷ Salonen & Yli-Karjanmaa 2021, 1.

²⁸ Kivistö 2007, 17.

²⁹ Kivistö 2012, 15–16.

³⁰ Kivistö 2015, 293.

Vaikka satiiri käyttää pilkan keinoja, on hyvän satiirin merkkinä pidetty sitä, että sillä on syvempi ja yleishyödyllisempi tehtävä: satiiri kritisoi leikin ja provokaation avulla ihmisten väärää toimintaa ja yhteiskunnallisia epäkohtia henkilöön menevän ivailun sijaan. Satiiri pyrkii kritiikin avulla oikaisemaan ihmisten käyttäytymistä.³¹ Satiiri ei aina pyri muuttamaan tai tuhoamaan kohdettaan, vaan satiirinen aggressio voi olla puhtaasti verbaalista ja pilailevaa. Kuulijan ei siis ole pakko pohtia satiirin kriittistä sanomaa tai omaa moraaliaan, vaan hän voi keskittyä nauttimaan satiirin osumista, hävyttömyydestä ja nokkeluudesta.³²

Valittu kansa käsittelee uskontoteemaa selvästi kantaa ottavan huumorin keinoin monessa kappaleessaan. Nimikkokappale *Valittu kansa* kritisoi selkeästi uskonnollisten yhteisöjen piirissä vaikuttavia henkilökultteja. Albumin avausraita *Kerran vuodes kirkkoon* arvostelee tekopyhyyttä. Kantaa ottavien ja kritisoivien sanoitusten vuoksi satiirin ottaminen osaksi tämän tutkielman teoreettista viitekehystä tuntui luontevalta.

2.3. Ironia

Ironiantutkija Toini Rahtu kuvaa ironiaa monesti kylmäksi, etäiseksi, jopa ilkeäksi puhettavaksi. Hän sanoo tämän johtuvan siitä, että ironiaa käytetään tyypillisesti kielteiseen viestintään: sen avulla kritisoidaan, ivataan, kyseenalaistetaan, ollaan jollakin tavalla eri mieltä. Ominaista ironialle on myös se, ettei sitä esitetä avoimesti. Ironiaan kuuluvia kätkemiskeinoja on useita: ironisoija voi olla kehuinaan tai kiittävinään, hän voi olla olevinaan kohtelias, nöyrä ja huomaavainen, tai hän voi esittää ilmiselvän asian epävarmasti tai kysyvästi. Ironian kätkeyty esitystapa mahdollistaakin sen monitulkintaisuuden. Toinen kuulee ironisessa puheessa pilkkaa, toinen kehuun, kolmas sekä että.³³

Ironian tulkintaa on myös kuvattu kaikuun pohjautuvaksi tunnistamiseksi: ironisiksi voidaan siis tulkita ilmaukset, joista voidaan kuulla kaiku jostain aiemmin sanotusta tai ajattelusta. Kaiulla ei kuitenkaan yksin pystytä selittämään ironian ymmärtämistä, vaan tämän lisäksi ironian tulkitsijan tulee huomata se, että kaiutettua tekstiä tai diskurssia kohtaan ilmaistaan kriittisyyttä.³⁴

Ironian ja sen tulkinnan moninaisuutta havainnollistaakseen Rahtu esittää ironisen tulkinnan osatekijöitä eli ironian viisi komponenttia. Ironisessa tulkinnassa on aina 1) jokin tavalla tai toisella negatiivinen sanoma, 2) joka tulkitaan tuottajansa intention mukaiseksi, 3) jolla on jokin kohde ja 4) jolla on usein myös uhri. Ironiaan kuuluu myös oleellisesti 5)

³¹ Kivistö 2015, 285–286.

³² Kivistö 2007, 15.

³³ Rahtu 2004

³⁴ Rahtu 2000, 238.

monitulkintainen esitystapa, joka on pääteltävä itse. Usein ironiaan kietoutuu myös muun muassa leikkiä, kohteliaisuutta tai empatiaa, epäkohteliaisuutta tai torjuntaa. Edellä mainitut eivät kuitenkaan välttämättä ole ironisen tulkinnan komponentteja, vaan ironisoijan motiiveja tai tulkitsijan tulkintoja näistä.³⁵ Ironisia keinoja ovat muun muassa myönteisten ilmausten käyttö ironisointiin sekä esimerkiksi itseironia, jossa ironian tuottaja ja uhri ovat samat. Itseironiassa siis ironian kohteena on suoraan itseen kohdistettua kielteisyyttä: puhujan oma teko, puhe, ajatus tai ominaisuus.³⁶

Ironia näyttäytyy osittain päällekkäisenä satiirin, ja toisaalta muidenkin huumorin lajien kanssa. Ironisesti negatiivinen sanoma voikin siis olla ivaa, pilkkaa, kritiikkiä tai erimielisyyttä.³⁷ Satiirin ja ironian merkittävin ero on siis ironiaan olennaisesti kuuluvassa negatiivisessa sanomassa. Vaikka satiiriinkin kuuluu monesti tietynlainen aggressiivisuus, satiiriselle huumorille ominaisempaa on kuitenkin leikki ja nauru. Koska *Valittu kansa* sisältää myös monella tavalla ironista huumoria ja kannanottoja uskontoon, myös ironian käsittely tämän tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä on oleellista: rajaamalla tutkielmani teorian ainoastaan yhteen huumorin lajiin, tutkielmani analyysi supistuisi merkittävästi.

3 Teoreettinen viitekehys ja menetelmät

3.1. Uskonnon ulottuvuudet

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut ennen kaikkea siitä, miten *Valittu kansa* -albumin lyriikassa esitetään ja tuotetaan käsityksiä uskonnosta. Tarkoitukseni ei ole tarkastella uskonnon käsitettä tai antaa uskonnolle määritelmää. Hahmottaakseni sitä, millaisista näkökulmista uskontoa albumilla esitetään, tarkastelen tekstejä myös Ninian Smartin uskonnon ulottuvuuksien teorian avulla. Smart lähtee siitä, että uskontoa käsitteenä ja sen luonnetta on monimutkaista määritellä ja kuvata. Hänen mukaansa uskonnon ytimen etsiminen johtaa väistämättä tulkintaongelmiin. Jos uskonto esimerkiksi määritellään jonkinlaisena palvontajärjestelmänä, joka sisältää ajatuksen transsendentista olennosta, muuttuu uskonnon määrittäminen ongelmalliseksi, kun joudumme seuraavaksi määrittelemään avaintermin ”transsendentti.”³⁸

Smartin mukaan on mielekkäämpää pohtia, mikä tekee uskonnosta uskonnon, kuin etsiä vastausta siihen, mitä uskonto yleisesti ottaen on.³⁹ Uskonnon ulottuvuuksien avulla Smart

³⁵ Rahtu 2006, 46–47.

³⁶ Rahtu 2006, 54, 62.

³⁷ Rahtu 2006, 47.

³⁸ Smart 2005, 12.

³⁹ Smart 2005, 13.

pyrkii hahmottamaan uskontojen yhteisiä, yleisluontaisia ominaisuuksia sellaisina kuin ne maailmassa esiintyvät.⁴⁰

Satiiriin ja ironiaan verrattuna Smartin uskonnon ulottuvuudet edustavat uskonnosta käytännöllisempää ja perinteisempää representaatiota. Tarja Knuutila esittää, että erilaiset tieteelliset mallit ovat tieteen ehkä tärkeimpiä työkaluja, jotka osaltaan antavat meille tietoa maailmasta. Etenkin tieteenfilosofit ovat esittäneet, että yhtäältä erilaisia malleja on pidetty representaatioina ja toisaalta niiden tiedollisen arvon on katsottu perustuvan representaatioon.⁴¹ Mikäli uskonnon ulottuvuudet ajatellaan yhdenlaisena tieteellisenä mallina siitä, miten uskonnot maailmassa jäsentyvät, voidaan uskonnon ulottuvuuksien ajatella edustavan myös representaatiota uskonnosta.

Seuraavaksi esittelen lyhyesti Smartin seitsemän uskonnon ulottuvuutta, jonka jälkeen selvennän teorian merkitystä tutkielmalleni.

Käytännön ja rituaalien ulottuvuus

Tämä ulottuvuus kattaa uskonnon perinteet ja traditiot, joista uskonnon sisällä pidetään kiinni. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset palvontamenot, saarnat, rukoukset ja muu toiminta, jonka tavoitteena on ennen kaikkea jumalyhteys. Käytännöllinen ja rituaalinen ulottuvuus esiintyy erityisen voimakkaana ja oleellisena osana sakramentaalisia uskontojärjestelmiä, kuten idän ortodoksisuutta. Myös muunlaiset käyttäytymisen kaavat, jotka ei varsinaisesti nähdä rituaalisena toimintana, voivat toimia henkisen tietoisuuden tai eettisen näkemyksen kehittäjänä. Esimerkkinä tästä Smart esittää buddhalaisen joogan.⁴²

Kokemuksen ja tunteen ulottuvuus

Uskonnollisella kokemuksella on ennen kaikkea merkitystä antava sekä elävöittävä vaikutus. Uskonnollisen tradition ymmärtämisessä on Smartin mukaan keskeistä pyrkiä näkemään sen ihmisessä aikaansaama tunne: esimerkiksi pyhän kunnioitus, saavutettu mielenrauha, ihmisessä heräävä sisäinen voima, tyhjyyden kokemus, rakkaus, toivo ja kiitollisuus. Erityisesti musiikilla on monissa uskonnoissa mystinen kyky ilmaista ja kirvoittaa esiin inhimillisiä tunteita. Kokemuksen ja tunteen ulottuvuuteen Smart sisällyttää myös esimerkiksi Rudolf Oton esittämän ajatuksen numeenisuudesta, jolla viitataan selittämättömään mysteerin tunteeseen: se vetää puoleensa ja herättää samaan aikaan pelkoa. Tähän ulottuvuuteen liittyy oleellisesti myös mystiikan kokemukset, jonka kohteena voi toimia esimerkiksi ihmiseen

⁴⁰ Smart 2005, 23.

⁴¹ Knuutila 2010, 331.

⁴² Smart 2005, 14.

sisältyvä jumaluus, ajatus ikuisesta sielusta, tietämättömyyden hunnusta, tyhjyydestä ja pimeydestä. Aldous Huxleyn mukaan kaikkien keskeisten uskontojen ytimeen kuuluu jokin hahmoton, oivallukseen johtava mystinen kokemus. Muita uskonnollisia kokemuksia ovat myös esimerkiksi uskonnollisen kääntymisen draama, uudestisyntyminen sekä maailmalle selänkääntö ja tuonpuoleisuuteen suuntautuminen.⁴³

Kertomusten ja myyttien ulottuvuus

Uskonnollisen kokemuksen muotoutumiseen ja ilmaisuun liittyy usein myös pyhä kertomus eli myytti. Kertomuksen ja myyttien ulottuvuus kattaa siis uskonnon kertomuspuolen. Kaikille uskomusjärjestelmille on ominaista elinvoimaiset kertomukset, jotka voivat olla historiallisia, kertoa salaperäisestä alkuajasta tai ne voivat käsitellä lopun ajan tapahtumia. Ne saattavat myös kertoa sankareista tai pyhimyksistä, uskon perustajista tai Pahan hyökkäyksestä.

Tarinoilla on usein myös vertauskuvallinen tai opettava sävy. Smartin mukaan uskonnollisilla kirjoituksilla ja kertomuksilla on monesti selvä auktoriteettiasema, jolloin erilaiset myytit ja tarinat käsitetään ehdottoman jumalallisina tai muuten taattuina. Uskontoperinteiden kertomukset ja myytit ovat myös usein yhteydessä uskonnon rituaaliseen ulottuvuuteen,⁴⁴ ja ne vaikuttavat monesti myös sen arvoperustan muovautumiseen.⁴⁵

Opin ja filosofian ulottuvuus

Uskonnon narratiivisen perustan vahvistajana toimii opillinen ulottuvuus. Opillisella puolella on merkittävä asema kaikissa suurissa uskonnoissa, mikä johtuu osittain siitä, että uskon on ennemmin tai myöhemmin mukauduttava ympäröivän yhteiskunnan realiteetteihin.

Uskontojen historiallinen tarkastelu osoittaa, että oppien merkitys näyttää korostuvan suhteessa muihin ulottuvuuksiin. Tilanne on ilmeinen, sillä suuri osa uskontojen menneisyyttä koskevasta tiedosta on peräisin oppineelta yläluokalta.⁴⁶

Etiikan ja säädösten ulottuvuus

Uskonnon kertomuksellisella ja opillisella ulottuvuudella on siis monesti merkittävä vaikutus perinteen arvoperustan ja maailmankuvan muovautumiseen. Uskonnon eettiseksi ulottuvuudeksi kutsutaankin sitä säännöstöä, jonka jokin traditio tai alatradiatio sisällyttää järjestelmäänsä. Etiikan ja säädösten ulottuvuus on myös osa uskonnon rituaalista

⁴³ Smart 2005, 16.

⁴⁴ Smart 2005, 16–17.

⁴⁵ Smart 2005, 19.

⁴⁶ Smart 2005, 18–19.

ulottuvuutta, sillä se asettaa traditiolle esimerkiksi veloitteita suorittaa tietyt käytännöt ja riitit. Tämän ulottuvuuden tehtäväksi voidaan siis nähdä uskovien elämän kontrolloimisen.⁴⁷

Yhteisöjen ja instituutioiden ulottuvuus

Viimeiset kaksi ulottuvuutta kertovat, millaisessa hahmossa uskonnolliset traditiot näyttäytyvät ulospäin. Tämä ulottuvuus myös käsittää uskonnollisen yhteisön ja yhteiskunnan välisen monimuotoisen suhteen. Smartin mukaan jokainen uskonnollinen liike saa muotonsa siihen kuuluvan ihmisryhmän kautta. Uskontoa ymmärtääksemme meidän tuleekin nähdä, miten se toimii ihmisten keskuudessa. Liikkeet ovatkin usein melko muodollisesti järjestäytyneitä kuten kirkko, buddhalaisuuden sangha ja islamin umma. Smartin mukaan tavallisen kansan uskon elävöittäjinä harvoin toimivat uskonnon viralliset vallanpitäjät, vaan enemmänkin yksittäiset karismaattiset tai pyhät persoonallisuudet. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset pyhimyshahmot, gurut, mystikot tai profeetat, joiden esimerkki tai sanat herättävät kansanjoukkojen hengellisen innostuksen ja antavat samalla uuden ja syvemmän merkityksen traditiolle ja sen arvoille. Toisinaan uskonnollisten johtohahmojen vallankumouksellisuus johtaa jopa kokonaan uuden uskonnon perustamiseen.⁴⁸

Materiaalinen ulottuvuus

Uskonnon sosiaalinen ja institutionaalinen ulottuvuus saa lähes poikkeuksetta jonkinlaisen aineellisen ulkoasun: esimerkiksi rakennuksina, taideteoksina tai muina luomuksina. Nämä ovatkin usein ylenpalttisia, koskettavia ja uskovien kannalta erityisen merkityksellisiä. Materiaaliseen uskonnon ulottuvuuteen kuuluu myös muut uskontojen tärkeät ilmenemismuodot ja muut uskontoon kuuluvat ilmiöt, jotka on määritelty erityisen pyhiksi tai merkityksellisiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi Gangesjoki, Japanin Fujivuori, Öljymäki ja Siinainvuori. Materiaalisen ulottuvuuden esimerkit voidaan kuitenkin monesti käsittää ihmisten luomuksiksi, kuten esimerkiksi Jerusalemin kaupungin tai buddhalaiset tempelit.⁴⁹

Tutkielman kannalta on oleellista nostaa esiin se, että käytän Smartin uskonnon ulottuvuuksien teoriaa ainoastaan yhden, käännetyn teoksen pohjalta. Saatavilla ei ollut muita tarpeeksi luotettavia Smartin teoriaa avaavia lähteitä, jonka takia analyysin tukena on ainoastaan Petteri Koskikallion vuoden 2005 käännös Smartin teoksesta *The World's Religions*. Vaikka kyseessä onkin Smartin teos, käännösversio sekä yhden teoksen hyödyntäminen teoriaa esitellessä antaa uskonnon ulottuvuuksista yksipuolisen kuvan.

⁴⁷ Smart 2005, 19–20.

⁴⁸ Smart 2005, 20–21.

⁴⁹ Smart 2005, 22–23.

Smartin mukaan seitsemän ulottuvuuden malli toimii ennen kaikkea uskontojen tutkimuksen välineenä, mutta sen sanotaan myös kuvaavan sitä, miten uskonnot todellisuudessa ilmenevät ja esiintyvät maailmassa. Koska tämän tutkielman lähtökohta ja olettaimus on se, että *Valittu kansa* representoi uskontoa, siis ilmentää, uusintaa ja luo todellisuutta uskonnoista, uskonnon ulottuvuuksien malli tarjoaa toimivan työkalun uskonnon representaatioiden jäsentämiseen aineistossa.

3.2. Representaation käsite

Tässä ja seuraavassa luvussa esittelen representaation käsitettä sekä käyttämäni tutkimusmenetelmän, representaatioanalyysin. Lisäksi pyrin jo tässä vaiheessa tutkielmaani avaamaan mahdollisimman hyvin sitä, mikä merkitys representaatioilla on todellisuuden uusintajana ja luoja.

Termi ”representaatio” on muotoutunut latinan sanasta *repraesentatio*, jonka kantasanalla *repraesentare* on kaksi päämerkitystä: 1) kuvailla mielessään, asettaa silmien eteen, havainnollistaa tai kuvailla ja 2) tehdä heti tai toteuttaa. 1400-luvulla sana sai nykymerkityksensä: sillä tarkoitetaan nykyään 1) edustamista tai jonkin tai jonkun toisen tilalla olemista sekä 2) jonkin kuvana tai muotona olemista, tai henkilöiden kohdalla sijaisen kautta merkitsemistä. Representaatiolla voidaan tarkoittaa kontekstista riippuen esimerkiksi poliittista edustamista, taiteellista kuvaamista, kielellistä esittämistä, semanttista merkitsemistä, visuaalista havainnollistamista ja tieteen tutkimuskohteiden epäsuoraa, välineellistä ilmentämistä.⁵⁰

Tutkimuksen kannalta on oleellista, millaisista lähtökohdista representaatioita tutkitaan. Stuart Hall kuvaa kolme eri näkökulmaa ymmärtää representaatio: 1) refleksiivinen, 2) Intentionaalinen ja 3) konstruktionistinen lähestymistapa. Refleksiivisessä ulottuvuudessa kieli nähdään peilinä, joka heijastaa maailmaa ja merkityksiä sellaisena kuin se on. Tässä lähestymistavassa keskitytäänkin lähinnä tarkastelemaan representaatioiden todenperäisyyttä verrattuna maailmaan. Intentionaalisessa lähestymistavassa taas keskiössä on tekijän ainutlaatuiset näkemykset maailmasta: Tarkastelun kohteena on siis se, mitä tekijä itse haluaa representaatioilla kertoa.⁵¹

Representaation käsitettä onkin 1990-luvun teorioissa käytetty laajasti kuvaamaan erilaisten mediaesitysten vaikuttavuutta ja osallisuutta kulttuurin merkityksen tuottamisessa. Representaatioista puhumalla mediaesitysten tai mediakuvien sijaan on haluttu korostaa

⁵⁰ Knuutila & Lehtinen 2010, 10.

⁵¹ Hall 1997, 24–25.

ennen kaikkea sitä, että media ei ainoastaan *presetoi*, eli esitä tai heijasta todellisuutta eikä kerro siitä viattomasti tarinoita. Median kertomat tarinat ja sen välittämä tieto myös osaltaan tuottaa todellisuutta. Representaation käsite siis viittaa ennen kaikkea siihen, että mediaesitykset pikemminkin muotoilevat todellisuutta uudelleen, kuin toimivat välittömänä ikkunana siihen.⁵²

Juha Herkmanin mukaan erilaiset mediaesitykset ovat täynnä valintoja: mitä eri esityksissä näytetään ja mitä ei, mistä näkökulmasta asiat esitetään ja niin edelleen.⁵³ Osittain juuri tämän takia representaatioon liittyy monenlaista problematiikkaa. Tällöin jokin poissaoleva korvautuu jollakin uudella, läsnäolon muodolla: uusi läsnä oleva edustaa tai esittää poissaolevaa.⁵⁴ Oleellista representaation luonteessa onkin se, että mediaesitysten ja -kuvien esittäjät ja luojat valitsevat itse, miten asioita kuvataan ja esitetään. Näin ollen heillä onkin myös merkittävä valta päättää, millaista kuvaa ja todellisuutta asioista luodaan ja välitetään. Juuri ajatus vallasta liittyykin läsnä olevan ja poissaolevan problematiikkaan: esitykset sulkevat tiettyjä asioita ulkopuolelleen.⁵⁵

Sen lisäksi, että representaatiot syntyvät kielellisesti, kieli voidaan nähdä myös osana ihmisen kokemusmaailmaa. Se sijoittuu niin yhteisöllisten kuin kulttuuristenkin toimintojen ytimeen, saaden niiden kautta erilaisia rajoituksia ja määräyksiä. Kielen avulla kuvataan myös maailmankuvia, tietoa, uskomuksia, haaveita ja muita tunteen ja käsityksen muotoja.⁵⁶ Kieli on näin ollen oleellinen osa myös *Valitun kansan* uskontorepresentaatioita, koska kyse on lauletuista teksteistä.

Koska kielen avulla välitetään niin tietoa, maailmankuvia kuin uskomuksiakin, kielen merkitys uskonnolle näyttäytyy merkittävänä. Esimerkiksi Wittgenstein sanoo kielen olevan todellisuuden kuva, eli tietynlaiseksi kuvittelemamme todellisuuden malli. Hänen mukaansa äänilevy, musiikillinen ajatus, nuottikirjoitus ja ääniaallot vaikuttavat suhteessa toisiinsa siten, että ne kuvaavat omalla kielellään maailmaa.⁵⁷

Siinä missä kieli ylipäättään luo maailmankuvaa, saman tekee myös uskonnollinen kieli, joka niin ikään kietoutuu muihin kielenkäytönlajeihin ja jossa esiintyy samoja ilmauksia kuin muuallakin kielessä. Uskonnolliseen kieleen liittyy myös tiettyjä avainsanoja, kuten kristillisessä yhteydessä Jumala ja Jeesus ja islamilaisessa Allah ja Muhammad.

Uskonnollisen kielen luonteelle on kuitenkin ominaista sama haasteellisuus kuin uskonnon

⁵² Herkman 2005, 219.

⁵³ Herkman 2005, 219.

⁵⁴ Knuutila & Lehtinen 2010, 11.

⁵⁵ Seppänen 2005, 249.

⁵⁶ Veivo 2010, 151.

⁵⁷ Wittgenstein 1961, 23.

käsitteellekin: sille ei ole olemassa vakiintunutta määritelmää, eikä sitä voida erottaa tarkkarajaisesti kielenkäytön muista muodoista.⁵⁸ Maria Kela määrittää artikkelissaan *Uskonnon kieli ja uskonnollinen kielenkäyttö* uskonnollisen kielen piirteiksi muun muassa vanhan kirjasuomen tyyllisen sanajärjestyksen, mutkikkaat lauserakenteet ja hengellisen sanaston.⁵⁹

Kielen ja uskonnollisen kielen merkitys tutkielmalleni avautuu juuri representaation käsitteen kautta. Koska tutkielmani keskiössä on nimenomaan *Valitun kansan* kappaleet ja niiden lyriikat, kielen ja uskonnollisen kielen näkökulmat ovat tutkielmani kannalta oleellisia.

Koska *Valittu kansa* on esisijaisesti tiettyjen ihmisten taiteellinen, populaarikulttuurin tuotos, tätä kautta sen voidaan olettaa pyrkivän esittämään jotakin, eli luomaan representaatioita. Esittämisen on nähty syntyvän luontaisesti, normaalissa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja ympäristön kanssa. Taiteessa esittämisen onnistumisen on katsottu vaativan mielekkyyden tai merkityksen tavoittamista, asioiden ja niiden välisten suhteiden näyttämistä tietyssä valossa. Kulttuuriset esitykset myös ilmaisevat enemmän ja tähtäävät muuhunkin kuin pelkkään tapahtumien rekisteröintiin: esimerkkien avulla ne esittelevät tärkeitä yleisiä tyyppejä sekä niiden yhteyksiä.⁶⁰

3.3. Representaatioanalyysi

Lähden tässä tutkielmassa siitä ennakkokäsityksestä, että *Valitun kansan* kappaleet sisältävät eri tavoin uskontoa ilmentävän maailman ja todellisuuden. Näitä maailmoja ja todellisuuksia pyrin kuvaamaan ja tulkitsemaan representaatioanalyysin avulla. Havainnoin ja kuvaan kappaleiden lyriikoita tulkiten, millaista todellisuutta, niin yksittäiset kappaleet kuin *Valittu kansa* kokonaisuutena, uskonnosta tuottaa. Smartin uskonnon ulottuvuuksiin sekä huumorin keinoihin tukeutuen pyrin esittämään tulkintoja siitä, miten *Valittu kansa* -albumin sanoituksissa tuotetaan käsityksiä uskonnollisista ihmisistä sekä uskonnosta ilmiönä ja instituutiona. Kohdistan katseen erityisesti siihen, miten kappaleiden sanoituksissa käytetään huumoria uskontoa käsitellessä.

Tässä tutkielmassa *Valittua kansaa* on mielekästä analysoida konstruktionistisen representaation ulottuvuuden näkökulmasta. Tämä lähestymistapa ei katso representaatiota siitä näkökulmasta, miten se vastaa todellisuutta. Sen sijaan huomio kiinnittyy siihen, millaisen todellisuuden representaatio luo ja millaisin keinoin: millaisia keinoja representaatio käyttää hyväkseen antaakseen vaikutelman tai esittäessään todellisuutta. Representaatiota ei

⁵⁸ Köyckä 2016, 17.

⁵⁹ Kela 2006, 254.

⁶⁰ Eldrige 2009, 49–50.

siis verrata todellisuuteen, vaan sen nähdään tuottavan sitä.⁶¹ Jos representaatiot mielletään konstruktionistisesti rakentaviksi ja tuottaviksi, ne otetaan keskeiseksi osaksi todellisuutta.⁶² Näin ollen konstruktionistisen representaation ulottuvuuden mukaan representaatiot rakentavat ja tuottavat todellisuutta, eivät ainoastaan kuvaa sitä. Oleellista on myös se, että konstruktionistisen lähestymistavan mukaan asioilla ei ole pysyviä merkityksiä, vaan ne konstruoidaan representationaalisia systeemejä hyödyntäen, esimerkiksi eri merkkien tai käsitteiden avulla.⁶³

Konstruktionistinen lähtökohta representaation käsitteeseen soveltuu parhaiten tutkielmaani myös siksi, että siinä kieli on keskeisessä roolissa. Konstruktionistisen näkemyksen mukaan pystymme ajattelemaan maailmaa vain antamalla sille merkityksiä. Merkityksellistävät esitykset vaativat taas sen, että ne tuotetaan vähintäänkin mielensisäisesti, mentaalisesti. Usein ne tuotetaan myös materiaalisesti, käyttäen jonkinlaista merkkijärjestelmää kuten kieltä tai kuvaa.⁶⁴

Uskonnon esittämisen näkökulmasta *Valitun kansan* teema on kiinnostava, mikäli asiaa katsotaan Herkmanin esittämällä tavalla: Tuisku on tehnyt tietoisien valinnan käsitellessään albumillaan uskontoteemaa, sekä ottaessaan uskontoon kantaa vahvan humoristiseen tyyliin. Tästä näkökulmasta katsottuna *Valitun kansan* uskontorepresentaatioiden tarkastelu tässä tutkielmassa näyttäytyy kiinnostavana ennen kaikkea uskonnon ja huumorin välisen suhteen vuoksi: sitä on pidetty jännitteisenä, jopa toisiinsa nähden vastakkaisena. Analyysin kannalta Tuiskun tekemä valinta on kiinnostava siksi, että sen voidaan olettaa luovan uskonnosta sellaista kuvaa, joka on Tuiskulle jollakin tavalla ominaista: leikkimielistä, kantaa ottavaa ja rajoja rikkovaa.

Koska olen kiinnostunut tarkastelemaan ja analysoimaan nimenomaan sitä, millaista käsitystä uskonnosta *Valittu kansa* rakentaa, Hallin konstruktionistinen lähestymistapa representaatioon näyttää toimivimmalta. Janne Seppäsen mukaan konstruktionistinen lähestymistapa kytkeytyy yhteiskuntatieteiden kielelliseen käännteeseen ja sitä on käytetty paljon yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Kielellisen käänteen myötä yhteiskunnallista todellisuutta alettiin tarkastella entistä enemmän juuri kielen näkökulmasta. Ajatus oli, että kieli itsessään muodostaa eli konstruoi todellisuutta, ei pelkästään heijasta sitä.⁶⁵ Koska uskonto on merkittävä osa yhteiskuntaa, näen *Valitun kansan* tarjoavan analysoitavaa

⁶¹ Seppänen 2005, 95.

⁶² Rossi 2010, 268.

⁶³ Hall 1997, 25.

⁶⁴ Rossi 2010, 268, 265.

⁶⁵ Seppänen 2005, 95.

nimenomaan tästä näkökulmasta: Miten albumin lyriikat esittävät uskonnon ja sen paikan yhteiskunnassa?

3.4. Analyysimenetelmä

Tässä tutkielmassa käytetty tutkimusmenetelmä, eli representaatioanalyysi ja teoreettisena viitekehyksenä toimivat konstruktionistinen lähestymistapa representaatioon sekä Smartin uskonnon ulottuvuuksien teoria kulkevat vahvasti toisiinsa kietoutuneina. Koska representaatio on tutkielmassani sekä tutkimusmenetelmän että teoreettisen viitekehyksen roolissa, näin ollen myös uskonnon ulottuvuuksia on mielekästä tarkastella representaation käsitteen kautta. Analyysimenetelmäni toimii siis sen ajatuksen pohjalta, että uskonnon ulottuvuudet sekä tutkielman näkökulmaa tukevat huumorin lajit ovat ikään kuin se linssi, jonka kautta tarkastelen kappaleista nousevia uskontorepresentaatioita. Tutkielman analyysi rakentuu uskonnon ulottuvuuksien mukaan, ja representaation käsite kulkee mukana koko analyysin ajan, käyden läpi jokaisen ulottuvuuden ja albumin kappaleen. Samalla ajatuksella kiinnitän huomioni myös siihen, millaisia uskonnon representaatioita kappaleissa esiintyvä huumori tuottaa.

4 Aineisto

4.1. Valittu kansa -albumi

Antti Tuiskun kahdestoista studioalbumi *Valittu kansa* julkaistiin 7. helmikuuta 2020.

Albumin lyriikoista on Tuiskun lisäksi vastannut levyn tuottaja Jurek, Kalle Lindroth, Aku Rannila, Saara Törmä sekä Henna Sariola. Kesällä 2020 toteutetun *Valittu kansa* live stream konsertin yhteydessä Tuisku kertoi, että *Valittu kansa* on tehty ”pilke silmäkulmassa”. Hänen mukaansa albumin pohja on armossa, rakkaudessa ja jokaisen ihmisen hyväksymisessä. Siitä on myös kuultavissa ”ihmisen kaipuu hengelliseen kotiin ja rauhaan.” Laulujen on kuitenkin tarkoitus herättää keskustelua ja kyseenalaistaa muun muassa suuria auktoriteetteja.⁶⁶

Tarkastelen tässä tutkielmassa *Valittu kansa* -albumia kokonaisuudessaan. Aineistooni kuuluu siis kaikki albumin 11 kappaletta: 1) *Kerran vuodes kirkkoon*, 2) *Valittu kansa*, 3) *Bailantai*, 4) *Häitä ja hautajaisii*, 5) *Pyhä Kosketus*, 6) *Jesse on mun frendi*, 7) *Pidä tunkkis*, 8) *Mistä minä tiedän* 9) *Jumalan kämmenellä*, 10) *Kahvia ja pullaa* ja 11) *Sit ku me kuollaan*. Koko albumin sisällyttäminen tutkielmani aineistoon on perusteltua ennen kaikkea siksi, että albumi kokonaisuudessaan sisältää vahvan ja selkeän uskontoteeman. Kaikki kappaleet käsittelevät siis uskontoa erilaisista näkökulmista: kappaleilla on ikään kuin oma kertojansa,

⁶⁶ Warnermusic-fi.

joka kokee uskonnon omalla tavallaan. Koin myös, että albumia on mielekkäintä tutkia ja tarkastella kokonaisuutena.

Valittua kansaa tarkastellessa uskontotieteellisestä näkökulmasta on mielestäni tärkeää ottaa huomioon se, että kyseessä on pienehkön joukon tuottama, taiteellinen tuotos. Musiikki minussa -haastattelun yhteydessä Tuisku toi esille, että albumia on ollut toteuttamassa joukko erilaisia, eri tavoin uskontoon suhtautuvia yksilöitä. Albumi ei siis ole kuvaus uskontojen luonteesta tai sisällöistä, enkä ole tässä tutkielmassa kiinnostunut arvioimaan kappaleissa esiin tulevien väitteiden ja näkemysten oikeellisuutta. Tämän tutkielman näkökulmasta *Valittu kansa* luo siis oman todellisuuden ja maailman uskonnosta, jota representaatioanalyysin keinoin tulkitsen.

4.2. Tutkimusetiikka ja tekijänoikeudet

Tekijänoikeudellinen suoja koskee lain mukaan kirjallista ja taiteellista teosta, joka on tekijän luovan työn tuotos. Tekijänoikeuteen liittyy niin taloudellisia kuin moraalisiakin oikeuksia, ja se on voimassa 70 vuotta siitä, kun tekijä on kuollut. Tekijänoikeuden määrittämistä moraalisisista oikeuksista tärkeimpiä ovat isyysoikeus ja respektio-oikeus. Respektio-oikeus turvaa tekijän oikeuden vastustaa teoksen muuttamista tavalla, joka loukkaa sen kirjallista tai taiteellista arvoa. Isyysoikeus taas määrää ilmoittamaan teoksen tekijän aina kun teos saatetaan kokonaan tai osittain yleisön saataviin. Olli Mäkisen mukaan lainsäädännön lisäksi olennaista on tieteenalasta riippuen tutkimuskulttuurin mukaisten, tutkimusetiikkaa koskevien periaatteiden noudattaminen. Asianmukainen lähteisiin viittaaminen, eli lähteiden tekijöiden kunnioittaminen ja teoksen tekijän määrittäminen ovatkin keskeisimpiä tutkimuksen teon periaatteita kaikilla tieteenaloilla.⁶⁷ Sen lisäksi, että *Valittu kansa* toimii tämän tutkielman aineistona, on se myös osa hyödyntämiäni lähteitä. Siteeraan siis tässä tutkielmassa albumin kappaleita edellä mainittuja periaatteita ja albumin tekijöitä kunnioittaen. Käytän pääasiassa suoria lainauksia ja ilmoitan selkeästi, mistä kappaleesta mikin lainauksista on. Muutoin kappaleiden sisällöistä puhuessa ja niitä analysoidessa kiinnitän tällöinkin huomiota siihen, että tekstistä käy selvästi ilmi se, mitä kappaletta käsitellään.

Tieteen päämääräksi voidaan määritellä kriittisyys ja pyrkimys totuuteen. Tämän lisäksi yksi tieteen tuntomerkeistä on objektiivisuus. Objektiivisella tieteellä tarkoitetaan puolueettomuutta ja tietynlaista neutraaliutta: tutkijan mielipiteet eivät siis saa vaikuttaa tutkimuskohteen ominaisuuksiin. Tutkijan tulee välttää kaikkia subjektiivisia kannanottoja tutkimuksessaan ja pyrkiä sulkeistamaan pois epäolennainen itsensä ja tutkimuskohteen

⁶⁷ Mäkinen 2003, 145.

välisestä suhteesta. Helpoiten tämän voidaan nähdä onnistuvan, kun tutkimuskohteen mittarina toimii koje. Vaikeinta tämän on nähty olevan silloin, kun tutkija elää yhdessä tutkimuskohteensa, esimerkiksi tutkimansa yhteisön kanssa.⁶⁸

Jo tämän tutkielman alkumetreiltä lähtien olen pohtinut paljon omaa suhdettani niin tutkimaani albumiin kuin Antti Tuiskuun artistina. Olen pohtinut paljon sitä, millainen vaikutus aineistoni, eli tutkimani albumin minussa herättämällä tunteilla, ajatuksilla sekä aikaisemmilla käsityksillä on tutkielmani kokonaisuuteen. Antti Tuisku on tehnyt musiikkia, esiintynyt ja ollut mediassa esillä lapsuudestani saakka, mutten ollut ennen *Valittua kansaa* juurikaan seurannut Tuiskun uraa.

Kuuntelin *Valitun kansan* kappaleita heti albumin ilmestyttyä, eli jo hyvän aikaa ennen tämän tutkielman aloittamista. Minulle on siis muodostunut lempikappaleita, käsityksiä siitä, mitä kappaleet sisältävät, mistä ne kertovat ja mitä niillä oman tulkintani mukaan halutaan sanoa. Osaan kappaleista liittyä muistoja tilanteista ja elämässäni olevista ihmisistä. Albumilla on myös lauluja, joista en niinkään välitä. Omat mielipiteeni ja tunteeni albumiin ja sen sisältöön liittyen ovatkin siinä määrin epäoleellisia tämän tutkielman kannalta, ettei niiden tule vaikuttaa siihen, miten kappaleita tässä tutkielmassa analysoin. Olen tiedostanut tämän prosessin alusta saakka, ja pyrkinyt tietoisesti sulkemaan henkilökohtaiset mieltymykset ja tunteet tutkielman ulkopuolelle. Koska aineistoni on minulle ennestään jo niin tuttu, asian tiedostaminen ja sen vaikutusten arviointi suhteessa tutkimustuloksiini on mielestäni välttämätöntä. Tutkijana olenkin analyysiä tehdessäni keskittynyt tarkastelemaan kappaleita valitun näkökulman sekä teoreettisen viitekehyksen kautta, eli etsimään *Valitusta kansasta* ironisia ja satiirisia piirteitä sekä hahmottamaan kappaleiden tuottamia representaatioita uskonnon ulottuvuuksien teoriaa hyödyntäen.

5 Analyysi

5.1. Käytännön ja rituaalien ulottuvuus

Valitusta kansasta on helppo löytää eri tavoin ilmenevää käytännön ja rituaalien ulottuvuuden piirteitä. Esimerkiksi Kerran vuodes kirkkoon kappale ilmentää erilaista uskonnon harjoittamisen ja pyhyiden kokemisen traditioita ja käytäntöjä, jollaiseksi satunnainen kirkossa käyminen voidaan lukea. Kirkossa käymiseen suhtaudutaan kappaleessa kepeästi: siinä annetaan ymmärtää, että vuosittainen vierailu auttaa pitämään omantunnon ja sielun puhtaana sekä elämän helppona. Tämä on helposti tulkittavissa myös suorana kritiikkinä

⁶⁸ Mäkinen 2003, 28–29.

kepeästi omaan toimintaansa suhtautuvaa ihmistä kohtaan, joka ajattelee hakevansa synninpäästön vierailemalla epäsäännöllisen säännöllisesti ”Herran huoneessa”. Ironisen sananmukaisesti kappaleessa annetaan siis ymmärtää, että kerran vuotinen kirkkoherran rukoilu ja syntien tunnustaminen pelastaa. Epäsananmukaisen tulkinnan mukaan kappaleen sanoman voidaan kuitenkin nähdä olevan jälleen päinvastainen: ajatus, jonka mukaan ”laiffi” muuttuu helpoksi satunnaisella kirkossa vierailulla näyttää epäsananmukaisen ironian tulkinnan kautta katsottuna kyseenalaiselta ja kielteiseltä tavalta suhtautua uskoon ja kirkkoon.

*”Mä meen kerran vuodes kirkkoon
Huudan herran huonees bingoo
Otan sen verran, mitä mahtuu omatuntoon
On tää laiffi vaan niin helppoo
Voit sä usko?”*

Vaikkei *Valittua kansaa* tietävästi ole tarkoitettu suomalaisen uskonnollisuuden kuvaajaksi, Kerran vuodes kirkkoon -kappaleen viittaukset kirkossa käymisen satunnaisuudesta voidaan nähdä omanlaisenaan käytännön ja rituaalien ulottuvuuden tulkintana, sillä kappale herättää suomalaiseenkin uskonnollisuuteen yhdistettyjä ajatuksia. Suomalaisten on muun muassa Kimmo Ketolan, Kati Niemelän, Harri Palmun ja Hanna Salomäen toteuttamassa kansainvälisessä vertailututkimuksessa todettu olevan Euroopan passiivisimpia uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistujia: enemmistö suomalaisista on tutkimuksen mukaan ilmoittanut käyvänsä kirkossa kerran tai kaksi vuodessa.⁶⁹

Vaikka Kerran vuodes kirkkoon ilmentääkin niin kutsuttua tapakristillistä uskonnollista käytäntöä, albumilta on löydettävissä myös voimakkaan sakramentaalisen uskontojärjestelmän piirteitä, jota ovat niin ikään Smartin mukaan ominaisia käytännön ja rituaalien ulottuvuudelle. Esimerkiksi Bailantai -kappaleessa mainitaan seurakunnan yhteinen messu, jossa tarjotaan myös ehtoollista:

*”Jos aamulla on huono olla
Niin sellainenkin korjataan
Ku täältä saa myös ehtoollista
Ja siin on suolat kohillaan”*

⁶⁹ Ketola 2011, 18.

Muita vastaavia vahvaan sakraalisuuteen viittaavia elementtejä ovat taivaspaikan kiivas tavoittelu, sunnuntaille osoitettu erityisasema, ”helvetillinen rukoilu” sekä pelastusta lupaavan hahmon intohimoinen palvonta. Lisäksi kappaleessa Häitä ja hautajaisii hengelliseksi näyttäytyvää tunnetason täydennystä etsitään Tampereen ja ABC-huoltoaseman lisäksi Talmudeista, Koraanista ja luostareista.

5.2. Kokemuksen ja tunteen ulottuvuus

Kokemuksen ja tunteen ulottuvuus välittyy *Valitun kansan* monissa kappaleissa vahvasti ja eri tavoin. Vahvimmin tietynlaisen uskonnollisen kokemuksen elementtejä ja siihen liittyviä representaatioita näkyy kappaleissa, joissa usko ja hengellisyys herättävät kertojassa syviä ja hankalia tunteita, jopa epätoivoa, pettymystä ja vihaa. Tällaisia tunteita ovat muun muassa vahva jumalan- ja yhteisönkaipuu, mutta toisaalta myös kokemus ja tunne siitä, että uskonnollinen kokemus puuttuu. Tästä on kysymys Pidä tunkkis -kappaleessa, jossa esiintyy selkeää uskon epäilyä ja jumalankaipuuta. Kappaleen kertoja tuokin suoraan ilmi, että usko ”suureen johtajaan” on hänen hiljaisuutensa myötä joutunut koetukselle:

*”Than kuule tiedoks, suuri johtaja
Mulla alkaa vähitellen usko loppua
Helvetisti täällä koitan rukoilla
Mut sulla ei oo koskaan aikaa kuunnella”*

Kappaleesta ja sen kertojasta välittyy kuva, että hän kaipasi suuren johtajan huolehtimista ja läsnäoloa. Sanoista ”mulla alkaa vähitellen usko loppua” välittää kuvaa, että kertoja on aiemmin uskonut merkittävästi enemmän ja vahvemmin, mutta kokemus hylätyksi tulemisesta ja ”helvetillisen rukoilun” tuloksettomuudesta on vähentänyt uskoa merkittävästi. Pidä tunkkis -kappale luo uskonnosta selkeästi negatiivisempaa kuvaa kuin albumin muut kappaleet. Kertojan kokema pettymys ja viha uskontoa kohtaan on ilmeinen.

*”Mut eikö se nyt mee jo sun kaaliin
Et mä olen tosi vihainen
Kun mitään susta ikinä mä kuule en?”*

Epätoivon, raastavan kaipauksen ja muiden negatiiviseksi tulkittavien tunteiden lisäksi *Valittu kansa* luo myös kuvaa uskonnolliseksi miellettyistä kokemuksista, jotka ovat positiivisia, onnellisia, iloisia rakkauden täyteisiä kokemuksia ja tunteita. Pyhä Kosketus -kappaleessa taivas, Pyhän kosketus ja maailman ihmeet näyttäytyvät positiivisina, onnea

tuovina elementteinä. Samankaltaisia onnen tunteita koetaan myös Mistä minä tiedän - kappaleessa, jossa niin ikään kosketus vie jopa nirvanaan asti.

Uskonnon tuomaa turhautuneisuuden ja epätoivon tunnetta kuvaa myös Sit ku me kuollaan -kappale. Sävy on kuitenkin varsin erilainen kuin Pidä tunkkis -kappaleessa: kertojan kokemus maanpäällisestä elämästä näyttäytyy varsin negatiivisena. Sit ku me kuollaan -kappaleessa luodaan erikoista ja poikkeavaakin kuvaa, jossa kuolemalla on uudestisyntymisen merkitys: kuoleman jälkeinen elämä esitetään elämää parempana ja onnellisempänä todellisuutena, johon kertojalla on jo kiire päästä.

*”Huikeaa
Ai, ai kun me päästään veivit heittämään
Mummo ja pappa tarjoo juomaa viileää
Enkelikuoro laulaa sit ku me kuollaan”*

Vahva kokemuksen ja tunteen ulottuvuus on löydettävissä myös Häitä ja hautajaisii -kappaleesta, jossa Pidä tunkkis ja Sit ku me kuollaan -kappaleiden tavoin uskontorepresentaatio perustuu kertojan kokemukselle Jumalan hiljaisuudesta ja tietynlaisesta kohtaamattomuudesta. Uskonnollisten tekijöiden ja ulottuvuuksien aiheuttamaa epätoivoa korostaa kappaleen maininnat juhlista, alkoholista ja viittaukset lihalliseen nautintoon. Samaan aikaan kappale puhuu myös sielun ja hengellisen tyhjyyden kokemuksen ja tunteen puolesta.

*”Viinaa, miehii, naisii, juhlii
Tyhjään sieluun täytteeks tarviin”*

Termi ”sielu” on myös helppo käsittää hengellisenä sanastona ja uskonnollisena kielenä, samoin kappaleessa mainitut luostarit, Koraani ja Talmudit, jotka viittaavat suoraan uskonnolliseen paikkaan sekä uskonnollisiin pyhiin teksteihin.

*”Mä oon hakenu sua luostareista
Instagrameista ja Youtubeista
Koraaneista sekä Talmudeista
Mutta ikinä en löydä sua
Olen kokeillut jo aivan kaikkee
Terapeuteilla käynyt itkee
Voiko olla etten tehnyt tarpeeks”*

Kahvia ja pullaa -kappaleessa kertoja näyttäisi kokevan jonkinlaista irrallisuutta ja ulkopuolisuutta suhteessa muihin, jonkinlaiseen oletettavasti uskonnolliseen yhteisöön kuuluviin henkilöihin. Kahvia ja pullaa -kappaleen uskontorepresentaatio näyttäytyy irrallisuuden ja ulkopuolisuuden lisäksi myös epävarmuutena siitä, mikä on oikein ja mikä ei. Tässä kappaleessa uskonnon representaatio luodaan siis uskoon liittyvän monenlaisen kaipuun tunteen kautta.

*”Tuntuu että kaikil muil on suunta
Niil on oma ryhmän sääntökirja
Eikä niiden tarvi aprikoida
Tekikö ne virheen taas”*

Edellä esitettyihin verrattuna päinvastaista uskonnon representaatiota edustaa Pyhä Kosketus -kappale, josta välittyy vahvasti ilotteleva, onnen ja rakkaudentäyteinen kokemus ja tunne. Kappale representoi täyttymystä havittelevaa ihmistä, joka on onnen lähteensä edessä jopa alistuva ja kaikkensa itsestään antava. Toisin kuin Häitä ja hautajaisii -kappaleessa, Pyhä Kosketus -kappaleessa kertoja tuntuu olevan hyvin varma siitä, mikä hänet tekee eläväksi ja mistä täyttymyksen tunne hänen kehoonsa kumpuaa. Lisäksi kappale sisältää jo nimessään uskonnollista kieltä. Käsitteelle ”pyhä” on jo uskontotieteessä annettu lukuisia merkityksiä ja määritelmiä: pyhän on nähty olevan niin uskonnon ydin, perusta, syy tai lähtökohta. Sen on myös nähty olevan ihmiselle ominainen tapa tulkita kokemuksia sekä viittaavan johonkin absoluuttiseen, transsendenttiseen olomuotoon. Pyhä on myös ymmärretty nominaalimääritelmänä, jolla kuvataan sitä, mikä tekee uskonnosta tietynlaisen.⁷⁰ Tässä kappaleessa pyhä kosketus näyttäisi olevan hyvin merkittävä asia, jonka kertoja lähes anoen toivoo kokevan:

*”Siinä on jotain pyhää kun sä kosket mua
Koske mua, voi luoja koske mua.”*

Pyhän Kosketus -kappaleessa usko ja uskonnolliset elementit näyttäytyvät onnea ja rakkautta tuovina. Kappaleessa tämän rakkautta ja onnea tuova ”taivaasta tullut” saa helposti toisen, kuolevaisen ihmisen muodon, joka kuitenkin vertautuu elämää ravitsevaksi ja täyttymystä tuovaksi uskonnon ilmiöksi. Lisäksi tässä yhteydessä ”taivas” on mielekästä nähdä uskontoon

⁷⁰ Laitila 2015, 78.

liittyvänä abstraktina objektiivina, joka voidaan yhdistää kuolemanjälkeiseen elämään eli niin paratiisiin kuin kadotukseen ja helvettiin.⁷¹

*”Mä haluan olla elossa
Löytää täyttymyksen tässä kehossa
Miten sä voitkin tuntea mut paremmin kuin mä”*

Niin ikään iloinen ja positiivinen kuva uskonnosta välittyy myös Bailantai -kappaleesta, joka huokuu rentoutta, kepeyttä, avoimuutta ja positiivisuutta. Kappaleessa puhutaan ilosanomasta, juhlietaan aamusta iltaan ja maanantaista sunnuntaihin sekä luvataan helpotusta kaikenlaisiin huoliin.

5.3. Kertomuksen ja myyttien ulottuvuus

Vaikka *Valitussa kansassa* ei varsinaisesti tai suoraan kerrota tarinoita jumalista tai muista uskonnollisista toimijoista, se sisältää monenlaisia kuvauksia Jumalasta tai muista hengellisistä johtohahmoista. Tästä uskonnollisesta auktoriteetista käytetään monenlaisia eri nimiä: Jumala, Jesse, Suuri Johtaja, Vapahtaja, Herra ja myös Tuiskuun itseensä viittaavaa ”Anttia”. Edellä mainitut ovat siis myös esimerkki *Valitun kansan* uskonnollisesta kielestä. Albumin välittämä representaatio uskonnollisesta johtohahmosta on selkeän voimakas, karismattinen, kaikkivoipa ja antelias, joka Valittu kansa -kappaleen mukaan ”antaa synnit anteeksi, maksaa lääkkeet valmiiksi” ja antaa luomilleen luvan toimia vapaasti, oman mielensä mukaan. Toisaalta albumilla kuvataan jumalahahmoa myös hyvin maalliseksi, jopa kaverilliseksi, kuten Jesse on mun frendi -kappaleessa, jossa niin ikään ”Jessen frendillä” on vapaus toteuttaa itseään kuten haluaa. Kappale sisältääkin myös ironista epäsanamukaisuutta, joka näkyy uskonnollisen auktoriteetin kritisoinnin lisäksi myös uskossaan heikon, jopa tekopyhän ihmisen kritisoimisena. Tämä näkyy ihmisen toimintaan liittyvinä epäsanamukaisina ilmaisuina:

*”Jesse on mun frendi, la-lalla-lalla-laa
Ja siksi mä voin tehdä aivan niin kuin huvittaa
Voin tuhoo yhden planeetan ja jatkaa juhlintaa
Kun Jesse meikämandoliinin kyllä back uppaa
Ja tietenkin voin esitellä Jesselle myös teidät
Mut sitte jotain tyylikästä täytyis olla päällä
Köyhille ja kipeille ei oo nyt sori tilaa
Mut jos sä näytät hyvältä Jesse sutki seivaa”*

⁷¹ Finto.fi: Taivas (uskonto)

Kyseisessä kappaleessa ”Jessen”, eli mitä ilmeisemmin Jeesukseen viittaava uskonnollinen johtohahmo, seurannan ja palveluksen kohde näyttäytyy itsessään melko passiivisena toimijana. Kappaleen mukaan hänen seuransa on ehdottoman haluttua ja tavoiteltavaa. Seuraavaksi esitetyssä lainauksessa esiintyvien porttien voidaan myös ajatella viittaavan ”taivaan portteihin”, ollen niin ikään esimerkki kappaleen uskonnollisesta kielestä.

*”Portit aukee
Eiks oo hienoo
Päästä Jessen piireihin
Jesse tarjoo salmarii”*

Samankaltainen Jumalan representaatio on löydettävissä myös Kerran vuodes kirkkoon -kappaleesta. Vapahtajaksi ja Jumalaksi kutsuttu auktoriteetti onkin tässä kappaleessa ehkä edelläkin esiteltyä kappaletta passiivisemmassa roolissa.

*”Jumala ymmärtää, ei tässä mitään
Mä lähen nyt vetää
Ja nähää ku nähää
Mä meen kerran vuodes kirkkoon
Huudan herran huonees bingoo”*

Uskonnollisen auktoriteetin representaatio Kerran vuodes kirkkoon -kappaleessa on siis ymmärtävän armollinen, ja sitä kautta, jos ei suoraan kertojan rinnalla toimiva, ainakin hyvin pitkälle hänen kanssaan samankaltainen ja häntä toiminnassaan tukeva. Tämän kaltaisen kuvan voidaan nähdä syntyvän ”Vapahtajan” tai ”Jumalan” oman äänen poissaolon johdosta: tässä kappaleessa kuva Jumalan luonteesta ja toiminnasta syntyy satunnaisen kirkossa vierailijan kertomuksen kautta.

Armollisen, yltiömäisen hyväksyvästi ihmisen edesottamuksia katsovan jumalahahmon representaatiota jatkaa myös Jumalan kämmenellä -kappale. Siinä missä kappaleen kertoja näyttäytyy hieman jopa holtittomalta, Jumalasta piirtyy kuva läsnä olevana, turvallisena ja ennen kaikkea hyväksyvänä: ”Jumalan kämmenellä” on lupa itkeskellä eilisillan tekemisiä, häpeää ja omaa tyhmyyttään.

Kertomuksen ja myyttien ulottuvuuteen liittyy Smartin mukaan tarinat suurista uskonnollisista sankareista sekä myytit ja tarinat, joista kuuluu kertomusten selvä auktoriteettiasema. Kertomuksen ja myyttien ulottuvuuteen vahvasti kuuluvat tarinat ja myytit

suurista uskonnollisista sankareista kiteytyy albumilla monella tavalla Valittu kansa - kappaleeseen, jossa jumalallisen auktoriteetin asema ja vaikutus seuraajiin on kiistaton.

*”Valittu kansani kuunnelkaa
Antti Tapani teidät pelastaa
Teidän ei tarvi ku polvistuu
Avata napit ja avata suu”*

Oleellista on myös, että jo kappaleen nimi sisältää vahvan uskonnolliseen kieleen viittaavan merkityksen. Evl.fi -sivuston mukaan valittu kansa on Vanhan testamentin ihmisryhmä, jonka Jumala valitsi toteuttamaan määrättyä tehtävää: Valittu kansa tietää Jumalan tahdon, ja sillä on erityinen tehtävä kertoa Jumalasta maailmalle.⁷² Albumin nimikkokappaleen voidaan siis myös nähdä sisältävän ajatuksen myyttisestä Jumalan valitsemasta kansasta, jolla on pelastumiseen liittyvän erityisaseman lisäksi erityinen tehtävä jumalallisen viestin välittäjänä. Lisäksi kappaleessa palvottu, uskonnollinen johtohahmo puhuttelee seuraajiaan lompaina, jonka voidaan olettaa viittaavan Raamattuun ja Jeesukseen, joka esitetään muun muassa ”hyvänä paimenena,” joka etsii ja löytää eksyneet lampaat sekä panee henkensä alttiiksi lampaidensa vuoksi. (Luuk.15:6, Joh.10:11.).

*”Lampaani, olette turvassa
Antti Tapaninne polvella
Halleluja, kypälät ylös, sä seuraat mua”
”Omilla aivoilla ei tarvii mieltää mitään
Kun tottelee Anttii”*

Antti Tapaniksi itseään kutsuvan auktoriteetin vallan ja vaikutuksen osoittaa siis se, että hänen käsissään on määritellä, kuinka ”Valittu kansa” pelastuu. Lisäksi hänen käsiinsä on kappaleen mukaan selkeästi uskottu syntien anteeksiantaminen ja kansansa ohjaaminen.

*”Vaik tosi törkeesti käyttäydyt
Kukaan ei kuitenkaan kuole nyt
Juu että annapa mennä vaan
Kaiken sun sikailun anteeks saat”*

Kappale luo siis uskonnosta, ja ennen kaikkea uskonnolliseksi ja uskovaksi itsensä määrittelevästä henkilöstä vakaumuksestaan varmaa ja siihen kiihkolla suhtautuvaa kuvaa.

⁷² Evl.fi: Tutki uskoa / Sanasto / Valittu kansa

Kappaleesta on löydettävissä selkeä valta-asetelma uskonnollisen johtajan ja hänen seuraajansa välillä: jumalahahmo esitetään vahvana ja karismaattisena, josta hänen seuraajansa ovat ehdottoman riippuvaisia.

Valittu kansa -kappale sisältää myös runsaasti humoristisiksi tulkittavia elementtejä. Albumin nimikkokappaleessa Antti Tuisku nostaa itsensä auktoriteetin asemaan, joka vapauttaa ja antaa Jeesuksen tavoin seuraajiensa synnit anteeksi. Monty Pythonin uskonnollista huumoria käsittelevässä Brianin elämä -elokuvassa yksi sanomista on, että totuuden julistajien sijaan ihmisten tulisi ajatella itse.⁷³ Kuten Tuisku itse muun muassa Valittu kansa livestream -konsertin yhteydessä totesi, Valitulla kansalla on sama sanoma, vaikka kappaleessa sanotun mukaan omien aivojen käyttö ei olekaan välttämätöntä. Kappale siis mukailee hyvinkin suoraan ironialle tyypillistä epäsananomukaisuutta: kappaleen sanoma on päinvastainen, kuin mitä siinä suoraan sanotaan.

Uskonnollisiin johtohahmoihin ja auktoriteetteihin kohdistuva kritiikki ja vitsailu on myös Valittu kansa -kappaleessa selkeää, jonka voidaan nähdä toteutuneen kappaleessa itseironialle ominaisin tavoin. Kappaleessa epäsananomukaisen kielteisyyden ja kritiikin kohteeksi on nostettu Antti Tuisku itse:

*”Halleluja,
kämpälät ylös sä, seuraat mua
Halleluja,
sukkikset ylös, sä seuraat mua
Omilla aivoilla ei tarvii mieltää mitään
kun tottelet Anttii”*

Kappaleessa esittäjä itse on nostettu auktoriteetin, palvonnan ja sokean seuraamisen kohteeksi, joka kuitenkin epäsananomukaisen ilmaisun myötä näyttäytyy huvittavana ja uskonnollisen palvonnan kohteeksi nostetun kannalta kielteisenä.

Anteeksiantavan, anteliaan, seurallisen ja kaverillisen jumalahahmon rinnalla albumi luo myös vastakkaisia representaatioita Jumalasta: Pidä tunkkis -kappaleessa Jumala näyttäytyy kaukaisena, ihmisen täysin hylänneenä, vahingoniloisena ja epäluotettavana. Kappaleen tapa esittää Jumala onkin selkeästi negatiivinen albumin muuhun jumalahahmoon liittyvään kuvaan ja puheeseen verrattuna. Pidä tunkkis sisältää myös kuvauksen Jumalan huumorintajusta, joka ei kuitenkaan vaikuta olevan Jarno Hietalahden mainitsemaa armoon

⁷³ Hietalahti 2018, 178.

kytköksissä olevaa ”ylevää naurua”.⁷⁴ Jumala ja hänen huumorintajunsa kuvataan enemmänkin jopa ilkeänä ja vahingoniloisena, joka nauttii ja huvittuu ihmisen epäonnistumisesta ja kompuroinnista:

*”Tai sitten sä vain naurat paksuun partaas
Taas kun kaadun asfalttiin
Ehk et tahdo mua neuvoa
Ku hauskeempaa on kattoo vaa, ku tunaroin”*

Edellä esitetty katkelma kappaleesta Pidä tunkkis kuvastaa myös albumilla näkyvää aggressiota, joka niin ikään liittyy satiirisiin keinoihin, mutta jonka voi myös mieltää ironian keinoksi. Pidä tunkkis -kappaleessa kertoja vaikuttaa monella tavalla vihaiselta, kyllästyneeltä ja uskostaan luopuneelta. Kappaleessa aggressio kohdistuu nimenomaan Jumalaan, joka ei kertojan mukaan ole ollut hänelle läsnä, vaan keskittyy enemmänkin ”lapsilleen” naureskeluun sekä kaljan ja popcornin nautiskeluun.

Eri tavoin ilmenevä etäinen ja hiljainen Jumala löytyy useammastakin *Valitun kansan* kappaleesta. Jumalahahmo esitetään albumin muissakin kappaleissa etsinnän ja kaipauksen kohteena, josta on toisinaan hankalaa saada vastauksia irti. Esimerkiksi Häitä ja hautajaisii -kappaleessa täyttymyksen tunteen etsintä on selkeää, vaikka kappaleesta kuuluvan kaipauksen kohde onkin tulkinnan varainen: onko kyse jumalankaipuusta vai etsiikö kertoja ehkä maallista rakkautta? Jos kappale tulkitaan jumalankaipuuden kuvaukseksi, kuten tässä tutkielmassa tehdään, näyttäytyy Jumala Häitä ja hautajaisii -kappaleessa niin ikään ihmiselle etäiseksi jääneenä: Häntä on etsitty niin kaupungeista, seuranhakupalveluista kuin uskontojen pyhistä teksteistäkin. Lisäksi Jumalan läsnäolon puute ilmenee kertojalle sielun tyhjiytenä, jota on erilaisin maallisin keinoin pyritty täyttämään.

Erilaista kertomusten ja myyttien ulottuvuutta edustaa muun muassa Mistä minä tiedän -kappaleessa näkyvä maailman alkuperään sekä kuolemaan liittyvä ihmettely.

*”Kuka loi taivaan ja maan
Minne me mennään, kun me kuollaan?”*

Kappaleen kertoja hämmästelee ympärillä olevaa maailmaa ja todellisuutta ja tuo ilmi sen, ettei osaa vastata kaikkiin kysymyksiin. Uskonnon kuva tässä kappaleessa onkin kysymyksiä sekä syvää kiinnostusta ja uteliaisuutta herättävä mysteeri. Lisäksi kappaleessa mainitut

⁷⁴ Hietalahti 2018, 152.

profeetat ja nirvana voidaan nähdä lukeutuvan hengelliseen sanastoon ja sitä kautta uskonnolliseen kieleen.

*”Miten sä vieläkin saat
Mut kosketuksellas nirvanaan
Mistä minä tiedän, mistä minä tiedän?
On tähtitieteitä, profeettoja
Mut ei vieläkään vastauksia”*

Tekstin humoristisuus ja leikkimielisyys perustuu siis inhimillisten ja maallisten asioiden ja pohdintojen sekä hengellisiksi ja uskonnollisiksi miellettyjen aiheiden ja elementtien yhteensovittamiseen: maallisten, itsestään selvien asioiden esittäminen sen rinnalla, mitä ihmiselle tapahtuu kuoleman jälkeen.

*”Kuu kiertää maapalloa
Viinast tulee krapula
Kyl sen kaikki tajuaa
Mut vieläkään ei oo mitään hajua
Kuka loi taivaan ja maan, minne me mennään kun me kuollaan?”*

Kuoleman myytin äärellä ollaan myös Sit ku me kuollaan -kappaleessa, joka ei myöskään anna tarkkaa näkökulmaa siihen, mitä kuoleman jälkeen tapahtuu. Uskontoteema ja -representaatio sekä kertomuksen ja myyttien ulottuvuus näkyy kappaleessa kuitenkin ajatuksessa, jonka mukaan elämä tai oleminen ei lopu kuolemaan, edesmenneet läheiset ovat kuoleman jälkeisessä paikassa vastassa ja että kuoleman jälkeinen olomuoto vastaa maanpäällistä elämää helpompaa ja autuaampaa todellisuutta.

*”Mut se lohduttaa, kun aatella voi
Kuolemaa
Oi en malta oottaa, et mut haudataan
Kuoppaan pääsen vihdoon viimein maatumaan
Kunnon bailut alkaa sit ku me kuollaan”*

Sit ku me kuollaan on myös esimerkki albumin sisältämästä satiirisesta liioittelusta. Kappaleen humoristisuus perustuu ennen kaikkea sen asenteeseen kuolemaa kohtaan: kuolemasta tehdään ikään kuin juhla, elämää jaksaa ainoastaan kuolemaa ajattelella ja sitä odottamalla. Humoristiseksi osoittautuu myös kappaleessa esitetyt syyt, jotka tekevät ”elämästä tuskaa,” ja joiden myötä kuoleman annetaan ymmärtää olevan elämää parempi

vaihtoehto: koirankakkaan astuminen, varpaan lyöminen kynnykseen, lehtimyyjien puhelut, finnit otsassa ja sinappi kauluspaidassa.

5.4. Opin ja filosofian ulottuvuus

Albumin kappaleista voidaan niin ikään löytää monenlaisia, hyvin omanlaisiakin oppeja, filosofioita ja arvoja, jotka vastaavat albumin uskonnollisen maailman opin ja filosofian ulottuvuutta. Kappaleista ei ole suoraan löydettävissä suurten uskontoperinteiden mukaisia listauksia opeista, mutta omanlaistaan yhteisön oppifilosofiaa voidaan nähdä esimerkiksi Bailantai -kappaleessa, jossa ehtoollinen ja juhliminen kuuluu koko seurakunnan päivittäiseen toimintaan. Kappaleen filosofian mukaan bailantai-messun mukana haihtuu huolet ja elämästä tulee jälleen hyvää. Kappaleen kepeä ja lempeä suhtautuminen elämän kolhuihin voidaan nähdä myös humoristisena elementtinä. Kappale on esimerkki *Valitulle kansalle* ominaisesta leikittelevästä ja hyväntuulisesta huumorista.

*”Bailantaia, täältä saa lohtuu
Tääl sun kaikenlaiset huolet haihtuu
Aina, bailantaina pääsee messuun
Meidän seurakuntaan kaikki kuuluu vaan”*

Bailantai -kappaleessa leikkisyys ilmenee aamusta iltaan, maanantaista sunnuntaihin bailaamisena sekä seurakunnan yhteisen juhlimisen vaikutuksena arjen ja elämän murheisiin: Bailantai toimii kuten messu, jossa jaetaan ehtoollista lohduksi ja huolien karkottajaksi.

Toisenlaista näkökulmaa opin ja filosofian ulottuvuuteen antaa *Valitun kansan* kappaleet Mistä minä tiedän ja Pyhä Kosketus, joissa ollaan maailmankaikkeuteen ja olemassaoloon liittyvien, universaalien ja isojen kysymysten äärellä. Näissä kappaleissa toisaalta opit muun muassa elämän alusta ja lopusta ovat vielä kysymysmerkkejä: *”Kuka loi taivaan ja maan, minne me mennään, kun me kuollaan?”* kun taas toisaalta maailmaan liittyvät kysymykset alkavat ”Pyhän Kosketuksen” kautta myös rakoilla.

*”Melkein liian hyvää kun sä kosket mua
Maailman ihmeet alkaa avautua
Siinä on jotain pyhää kun sä kosket mua”*

Kiinnostavan näkökulman opin ja filosofian ulottuvuuteen tarjoaa myös Jumalan kämmenellä -kappale. Albumin rentoa ja juhlivaa teemaa mukailleen kappale sanoittaa ajatusta ja näkemystä, jonka mukaan ”Jumalan kämmenellä” ihminen on turvassa ja hyväksytty,

kaikkine synteineen ja hölmöilyineen. Itsevarman ja huolettomasti uskoon suhtautuva kertoja vaikuttaa luottavan Jumalaan yhtä horjumattomasti kuin edellä mainituissa teksteissä.

*”Jumalan kämmenellä
Saa huomen itkeskellä
Saa tuntee häpeevänsä
Et kun taas on ollut tyhmä”*

Muistakin *Valitun kansan* kappaleista välittyy vankka ja horjumaton kuva kertojan uskosta ja luottamuksesta uskonnolliseen johtajaan. Näissä kappaleissa kertojat esimerkiksi nostavat itsensä ”köyhien ja kipeiden” yläpuolelle, tuhoavat planeettoja, sekaantuvat toisten kumppaneihin, juhlivat seitsemän päivää viikossa, vierailevat kerran vuodessa kirkossa saaden synninpäästön ja kutsuvat itseään uskonnolliseksi johtohahmoksi mielletyn hahmon ”frendiksi” joka heidät ”seivaa”. Muun muassa Jesse on mun frendi -kappaleessa tällaisilla keinoilla luodaan kuvaa ihmisestä, joka tuntuu luottavan uskonnollisen auktoriteetin voimaan ja armollisuuteen niinkin paljon, että pyrkii puhumaan muitakin samalle puolelle ja polulle, toimien itse jonkinlaisena välikätenä taivaaseen johtavassa kaupankäynnissä:

*”Mut ensin pienen kolehdin mä jokaiselta kerään
Ilmaiseksi sori ei oo asiaa tähän jengiin
Mut näytä pankkikorttias ja Jesse ottaa syliin”*

Samankaltaista uskonnollisen ihmisen representaatiota edustaa myös albumin avauskappale Kerran vuodes kirkkoon. Kertoja vaikuttaa olevan varma omasta pelastuksestaan ja puhtaudestaan, väärinteoista huolimatta. Uskonnollisuutensa todistelun lisäksi kertoja vaikuttaa luottavan vakaasti Jumalan ymmärrykseen ja hyväksyntään.

*”Mä en oo pakana vaik vähän pakaraa vierasta
Hierasen rietasta, tiedän sen
Jumala ymmärtää, ei tässä mitään
Mä lähen nyt vetää ja nähään ku nähään”*

5.5. Etiikan ja säädösten ulottuvuus

Etiikan ja säädösten ulottuvuuteen liittyy Smartin mukaan muun muassa erilaiset moraalissäännöt sekä ihmisten elämän kontrollointi. Moraalisia kysymyksiä ja toisaalta myös ihmisten elämän kontrollointiin liittyviä piirteitä on löydettävissä niin suorina, kuin huumorin värittäminä viittauksinakin. Tällaisia ovat esimerkiksi viittaus Raamatun

kymmeneen käskyyn Kerran vuodes kirkkoon -kappaleessa, jossa nousee esiin kertojan tarve korostaa omaa uskonnollisuuttaan ja uskoa, erottamalla itsensä toisella tavalla ajattelevista.

*Mä en tapa, mä en varasta
Mut kerran saatoin toisen kultaa nusasta, en tunnusta
Mun puhdasta sydäntä ei voi tahrata
Vapahtaja kantaa mun puolest ristii
Mä en oo ateisti”*

Toinen esimerkki samassa kappaleessa on kohta, jossa viitataan mitä todennäköisemmin fyysisiin irtosuhteisiin:

*”Sanon vaan nyt sen verran
et enemmän ku yhden kerran
etelän helteest löysin heilan
Saanko mä nyt syntisen leiman”*

Samankaltainen, kaiketi fyysisiin suhteisiin ja niiden syntyisyyteen voidaan tulkita viittaavan myös Jumalan kämmenellä -kappaleessa, jossa ihailaan ”sixbäkkiä hikistä joka saa vikisemään” ja aamulla palataan ”Jumalan kämmenelle” itkeskelemään ja häpeilemään tekemisiä. Kappaleesta voidaan siis kuulla jonkinlainen ajatus siitä, millainen käytös ja toiminta on moraalisten normien ja säädösten mukaista: kun niitä ei noudateta, lopputulos on häpeä, jota parannellaan uskonnollisen auktoriteetin suojissa.

Muita eettisiin säädöksiin, ikään kuin sivulauseessa ilmi tulevia viittauksia löytyy esimerkiksi Kahvia ja pullaa -kappaleesta, jossa suuntaa näyttävän sääntökirjan omaavia ryhmiä seurataan kaihoisasti vierestä, oman vastaavan puuttuessa.

*”Tuntuu, että kaikil muil on suunta
Niil on oma ryhmän sääntökirja
Eikä niiden tarvii aprikoida tekikö ne virheen taas”*

Vaikka kappaleessa sääntökirjan sisältöä ei eritellä tarkemmin, edellä esitetty kohta kappaleesta antaa ymmärtää, että sääntökirjan avulla ihmisen on helppo arvioida oman toimintansa ja valintojensa oikeellisuutta. Lisäksi Häitä ja hautajaisii -kappaleessa Koraani ja Talmudit mainitaan sielun täyttymyksen etsinnän kohteina: representaatio pyhistä teksteistä näyttäytyy siis merkityksellisinä, ja jonain sellaisena, mitä kertojan elämästä puuttuu.

Toiset albumin kappaleista taas vaikuttavat ottavan erilaisiin eettisiin kysymyksiin ja säädöksiin toisenlaista kantaa. Esimerkiksi Kerran vuodes kirkkoon -kappaleen kertoja näyttäisi olevan vapautettu synneistä ja väärinteoista epäsäännöllisen säännöllisen kirkossa vierailun ansiosta ja Jesse on mun frendi -kappaleessa planeettojen tuhoaminen ja oman mielen mukaan toimiminen on sallittua ”Jessen klubin” jäsenenä. Näissä kappaleissa eettisesti ja moraalisesti kyseenalainen toiminta näyttäytyy hyväksyttävänä uskonnolliseen toimintaan ja auktoriteettiin sitoutumisen johdosta.

5.6. Yhteisöjen ja instituutioiden ulottuvuus

Smartin mukaan viimeiset kaksi uskonnon ulottuvuutta kertovat sen hahmon, jossa traditio näyttäytyy ulospäin. Tämä merkitsee sitä, että liike saa muotonsa siihen kuuluvan ryhmän kautta. Tämän vuoksi yhteisöjen ja instituutioiden ulottuvuus on ehkä ulottuvuuksista kiinnostavin *Valitun kansan* tarkastelun näkökulmasta: albumi sisältää hyvin monisäikeistä kuvausta ja todellisuutta uskonnollisesta yhteisöllisyydestä ja instituutioista.

Albumin avauskappale Kerran vuodes kirkkoon esittää uskonnollisen instituution lähinnä ihmisen syntien puhdistamiseen tarkoitettuna paikkana, jonne voi palata kerran vuodessa matkoiltaan. Kappale ei siis anna uskonnollisesti yhteisöstä - tai kirkosta instituutiona ihmiselle tai yhteiskunnalle kovinkaan vakavasti otettavaa paikkaa tai elämän osa-aluetta.

Valittu kansa -kappale lähestyy yhteisöjen ja instituutioiden ulottuvuutta puolestaan hyvin erilaisesta kulmasta. Tuisku puhuu kappaleessa itsestään kolmannessa persoonassa, esittäen itsensä selkeästi jonkinlaisena uskonnollisena johtajana, lähes jumalhahmona. Smartin mukaan uskon elävöittäjänä toimii monesti karismaattinen tai pyhäksi mielletty henkilö, ja tämä on albumin nimikkokappaleessa vahvasti esillä. Tältä osin uskonnon yhteisöllinen ja institutionaalinen ulottuvuus on tässä kappaleessa selkeä. Valitussa kansassa luvataan muun muassa synnit anteeksi, kaiken olevan sallittua ja vapaata eikä ”*omien aivojen*” käyttö ole välttämätöntä ”*kun tottelee Anttii*”. Samanlaista rataa jatkaa Jesse on mun frendi -kappale, jossa edellä mainitusta poiketen lärvilaudat ja nauttiminen on sallittua ainoastaan tietyt kriteerit täyttävälle ryhmälle. Jesse on mun frendi ei siis luo uskonnollisesta yhteisöllisyydestä erityisen avointa kuvaa, vaan kappaleen yhteisöllinen todellisuus perustuu enemmänkin pinnallisuudelle.

*”Ja tietenkä voin esitellä Jesselle myös teidät
Mut sitte jotain tyylikästä täytyis olla päällä*

*Köyhille ja kipeille ei oo nyt sori tilaa
Mut jos sä näytät hyvältä Jesse sutki seivaa”*

Jesse on mun frendi -kappaleeseen verrattuna vastakkaista yhteisöllisyyttä edustaa Bailantai -kappale, joka voidaan tulkita kaikille avoimena kutsuna iloiseen seurakuntaan, jossa pidetään hauskaa ja jäsenistä huolta.

*”Bailantaina täältä saa lohtuu
Tääl sun kaikenlaiset lohdut haihtuu
Aina bailantaina pääsee messuun
Meidän seurakuntaan kaikki kuuluu vaan”*

Aiemmin esitettyihin verrattuna Kahvia ja pullaa sekä Häitä ja hautajaisii -kappaleet tarjoavat niin ikään erilaiset, mutta omilta osin vahvan yhteisöllisen ja institutionaalisen ulottuvuuden. Esimerkiksi Kahvia ja pullaa -kappaleessa annetaan ymmärtää, että järjestäytyneitä yhteisöjä ja ryhmittymiä on olemassa, mutta toisille ne ovat hankalammin saavutettavissa. Kappaleessa kaivataan selvästi itselle sopivaan, hyväksyvään yhteisöön, jossa vaikuttavat keskenään tasavertaiset jäsenet. Kahvia ja pullaa -kappaleen yhteisönkaipuu ei siis vaikuta sisältävän pyhimyshahmojen tai muiden auktoriteettien läsnäoloa tai hyväksyntää, vaan hyväksynnän odotetaan tulevan nimenomaan ”oman jengin” sisältä. Kappaleen luomassa uskonnon representaatioissa on siis kysymys ennen kaikkea kuuluvuuden tunteen ja ”oman jengin” poissaolosta.

*”Mun oma jengi katsoo mua hymyillen
Ei ne käännytä mua pois”*

Häitä ja hautajaisii taas näyttäytyy verrattain erilaisessa valossa. Vaikka kappale ei kerro suoraan, mitä kertoja etsii, ”tyhjä sielu” pyritään täyttämään hinnalla millä hyvänsä.

*”Olen ajanut mun kehon loppuun
Jalat pakottanut silti juoksuun
Oksennuksesta vain uuteen nousuun.
Viinaa, miehii, naisii
Mut en ikinä löydä sua”*

5.7. Materiaalinen ulottuvuus

Uskonnon materiaalinen ulottuvuus on *Valitussa kansassa* huomattavasti suppeammassa roolissa kuin muut Smartin ulottuvuuksista. Selkeimmin materiaalinen ulottuvuus näkyy *Valitun kansan* kappaleissa konkreettisenä kirkossa vierailuna, kahvin ja pullan tarjoiluna, nauttimisena ja sekä tähän liittyvän sosiaalisen ulottuvuuden tarjoajana. Albumilla myös tarjoillaan ehtoollista, johon liittyy konkreettinen ja materiaalinen ulottuvuus. Esimerkkejä materiaalisesta ulottuvuudesta on myös maininnat sääntökirjasta, Koraanista kuin Talmudista. Albumin tekstit ovat kuitenkin vahvasti kuvainnollisia sekä erilaisia kokemuksia ja tunteita kuvaavia, joten varsinainen materiaalisuus on selvästi pienemmässä roolissa.

7 Yhteenvetoa ja pohdintaa

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut tarkastella representaatioanalyysin keinoin Antti Tuiskun *Valittu kansa* -albumin uskontorepresentaatioita. Tuiskulle ominaisesti aihetta käsitellään myös monelta osin huumorin keinoin, jonka vuoksi representaatioiden lisäksi – ja osittain myös niiden tueksi, kohdistan katseen erityisesti satiirisiin ja ironisiin ilmaisuihin albumin sanoituksissa. Menetelmällisenä apuneuvona olen käyttänyt Smartin mallia seitsemästä uskonnon ulottuvuudesta.

Koska *Valittu kansa* on pop-albumi, on mielestäni erityisen tärkeää korostaa tässä tutkielmassa tehdyn analyysin tulkinnallisuutta. Tämä tutkielma lähtee siitä, että kappaleiden sanoituksissa on kyse puhtaasti uskonnollisista teemoista, vaikka todellisuudessa totuus voi olla täysin toinen: siinä missä tämä tutkielma olettaa Pyhä kosketus -kappaleen kertovan Jumalan kosketuksesta, kappaleen lyriikat saattavat aueta jollekin toiselle, tai toisessa kontekstissa täysin eri tavalla. Lyriikoiden tulkinnallisuus perustuukin puhtaasti siihen, että *Valittu kansa* on populaarikulttuurin taiteellinen tuotos, jonka merkitykset ovat loppujen lopuksi kuulijan tulkittavissa. Richard Eldrige määritelmää mukaillen, myös *Valitun kansan* pääasiallinen tehtävä on siis ennen kaikkea viihdyttää, opettaa, hätkähdyttää ja myydä. Tästä huolimatta populaarikulttuurin tuotteilla on myös paikkansa uskonnon kommentoinnin ja kritisoinnin näkökulmasta. Toisin sanoen, *Valittu kansa* voidaan nähdä omanlaisenaan uskonnollisen maailman hahmottajana ja merkityksien antajana. Pesonen ja Rautalahti toivat tekstissään *Populaarikulttuuri (2020)* esiin, että populaarikulttuurilla on myös mahdollisuus toisintaa uskontoon liittyviä stereotyyppioita. Jos *Valittua kansaa* tarkastellaan stereotyyppioiden näkökulmasta, uskontoon ja uskonnollisiksi miellettyihin ihmisiin liitettäviä ennakkoluuloja olisi varmasti löydettävissä: esimerkiksi *Valittu kansa* -kappaleessa esitetty kuva jumalahahmoa sokeasti seuraavasta ja syntien anteeksiannon perässä juoksevasta uskovasta

ihmisestä voidaan nähdä uskonnollisen ihmisen stereotypiaa toisintavana. Tuiskun kertoman mukaan kappale on kuitenkin itseironian värittävä, kriittinen esitys kulttiuskonnollisuudesta. Tästä huolimatta stereotyyppisten elementtien voidaan kuitenkin nähdä olevan olemassa.

Tässä tutkielmassa teoreettisena viitekehyksenä on käytetty konstruktionistista lähestymistapaa representaatioon, jonka mukaan representaatiot eivät ainoastaan kuvaa todellisuutta, vaan rakentavat ja tuottavat niitä. Lisäksi representaation konstruktionistinen ulottuvuus sisältää ajatuksen merkityksellisyydestä. Kiinnostava kysymys tämän tutkielman kannalta onkin, millaisia merkityksiä *Valittu kansa* antaa uskonnolle? Vaikka tutkielmani ei ole täydellinen tai tyhjentävä katsaus *Valitun kansan* uskontorepresentaatioihin, sillä kappaleita voitaisiin hyödyntämienikin näkökulmien pohjalta tulkita ja tutkia loputtomiin, analyysini pohjalta albumin kappaleista voidaan löytää monenlaisia uskonnon merkityksiä. Uskontoon suhtaudutaan albumin teksteissä hyvin eri tavoin. Esimerkiksi *Valittu kansa* -kappaleessa uskonto, usko ja uskonnollinen johtohahmo näyttäytyy seuraajiensa elämän kannalta hyvinkin merkityksellisenä: hän mahdollistaa niin synninpäästön kuin vapaan elämisenkin. Lisäksi ”Antti Tapani” esittää itsensä armollisena ja hyväksyvänä, joka tarvittaessa toimii myös seuraajiensa järjen äänenä. Näin ollen usko ja albumin yhdeksi jumalahahmoksi lukeutuva Antti Tapani näyttää kappaleen mukaan ihmiselle hyvinkin merkitykselliseltä.

Albumilla esiintyy myös monenlaisia kuvia uskoa, yhteisöä ja Jumalaa kaipaavasta ihmisestä. Lyriikat viestivät niin haikeaa kaipausta, epätoivoista etsimistä kuin katkeraa uskosta luopumistakin. Kappaleet, joista voidaan kuulla kertojan erilainen suhtautuminen uskoon ja Jumalaan viestivät kuitenkin uskonnollisten elementtien tärkeydestä ja suuresta merkityksestä kunkin kappaleen äänen elämässä.

Albumilla esiintyvä uskonnollinen kieli rajoittuu hengelliseen ja uskonnolliseen sanastoon, johtuen varmasti ainakin osittain siitä, ettei kyse ole hengellisestä musiikista. *Valitun kansan* uskonnollinen kieli on lisäksi melko yksinkertaista ja suurelle yleisölle varmasti tuttua: kappaleissa viljellään monia Jumalaan ja Jeesukseen viittaavia ilmauksia, mainitaan eri uskontojen pyhiä teoksia, ja puhutaan niin synnistä, taivaasta, ilosanomasta kuin rukoilustakin. Albumin uskonnollinen kieli on siis helposti lähestyttävää ja ymmärrettävää uskonnollista sanastoa, joka aukeaa kuulijalle.

Huumori ja representaation käsite näyttäytyvät tässä tutkielmassa päällekkäisinä: albumilla näkyvät satiiriset ja ironiset keinot luovat omalta osaltaan tietynlaisia representaatioita uskonnosta. Mielestäni oleellista ja kiinnostavaa tämän tutkielman kannalta oli kiinnittää huomiota albumin kappaleista nousevaan kritiikkiin, jonka ilmaisemiseen on

hyödynnetty nimenomaan satiirin ja ironian keinoja. *Valitussa kansassa* nouseva kritiikki yhdistyykin siis huumorin lajeihin, sillä satiirille ja ironialle kritisoiminen on ominaista. Albumista on helppo löytää erilaisiin uskomusjärjestelmiin kohdistuva kyseenalaistamista ja kritiikkiä. Selkeästi tämän kaltainen kritiikki näkyy *Valittu kansa* -kappaleessa, jossa arvostellaan ja vitsaillaan ihmisistä, jotka seuraavat sokeasti uskonnollisia auktoriteetteja. Lisäksi uskomusjärjestelmiin kohdistuvaa humoristista kritiikkiä voidaan löytää *Jesse on mun frendi* -kappaleesta, jossa kritiikin kohteena ovat sellaiset uskonnolliset yhteisöt ja opit, jotka tavalla tai toisella arvottavat ja valikoivat jäseniään ja pelastuksen ansaitsevia. Albumin avauskappaleessa taas kuuluu niin kutsuttuun tapakristillisyyteen mielletävää kritiikkiä: kepeää ja hieman holtitontakin elämää viettävä ihminen palaa kerran vuodessa kirkkoon ”huutamaan Herran huonees bingo” ja puhdistautumaan tehdyistä synneistä. Kappaleen sanoma tuokin mieleen sen humoristisen käsityksen suomalaisesta uskonkulttuurista, jonka mukaan suurin osa suomalaisista vierailee kirkossa kerran vuodessa.

Uskonnon ja huumorin välinen suhde on usein mielletty jännitteiseksi, ja niiden ajatellaan olevan jopa vastakkaisia toisilleen. Tämä jännitteisyys ja vastakkaisuus ilmenee usein satiirisena kritiikkinä uskontoa kohtaan. Muun muassa tästä syystä satiirin ottaminen osaksi tutkielmaani on perusteltua, sillä satiiria on käytetty pitkään ilmaisemaan uskontoon kohdistuvaa kritiikkiä. Tätä tutkielmaa toteuttaessa ei toki ole ollut tietoa siitä, onko satiirinen huumori tietoisesti valittu uskontoteemaisen albumin käsittelytavaksi. Tästä huolimatta satiirisia keinoja oli varsin helppo löytää monista *Valitun kansan* kappaleista.

Representaation käsitteeseen liittyy myös haasteita ja ongelmallisuutta. Monimuotoisen käsitteen epäselvyydet sekä tieteelle esitetty vaatimus representoida kohteitaan totuudenmukaisesti on johtanut siihen, että representaation mahdollisuus ja koko käsite on kyseenalaistettu.⁷⁵ Representaation konstruktionistiset suuntaukset näkevät ylittäneensä representaation käsitteeseen yhdistetyn kriisin, sillä kulttuuri ja sosiaalinen todellisuus ovat niiden mukaan tuotettu erilaisin representaatioin, eli ovat sellaisina intressien ja ideologioiden läpäisemiä. Muun muassa tieteellisen toiminnan näkökulmasta konstruktionistiset näkemykset vaikuttavat kuitenkin ongelmallisilta, sillä tiedollinen kosketus kulttuuristen representaatioiden ulkopuoliseen todellisuuteen on vaarassa kadota kokonaan. Mikäli kulttuuri ja sosiaalinen todellisuus nähdään ainoastaan itseensä viittaavien kulttuuristen merkkien eli representaatioiden kehänä, representaation käsitteen on sanottu kärsivän inflaation.⁷⁶ Törmäsin monesti tätä tutkielmaa kirjoittaessani representaation käsitteen

⁷⁵ Knuutila & Lehtinen 2010, 8.

⁷⁶ Knuutila & Lehtinen 2010, 9.

haasteellisuuteen. Itselleni uutena menetelmällisenä keinona sekä teoreettisena viitekehystenä koin, että representaatiossa oli paljon tutkittavaa ja sisäistettävää, ja käsitteen epämääräisyys asetti haasteita ja epävarmuutta tutkielmalleni alusta loppuun saakka. Pohdin aihetta sekä hyödyntämäni menetelmien suhteutumista tutkimuskysymyksiini vielä myöhemmin tässä luvussa.

Analyysi osoitti, että kertomusten ja myyttien ulottuvuutta on löydettävissä selkeästi eniten *Valitun kansan* kappaleista. Tulos on lopulta hieman yllättävä, sillä en alkuun mieltänyt albumin kappaleita erityisen kerronnallisiksi tai tarinallisiksi. Tarkastellessani kappaleita uskonnon ulottuvuuksien läpi huomasin kuitenkin, että albumi vilisee erilaisia kuvauksia jumalasta ja hänen myyttisestä olemuksestaan, luonteestaan ja ominaisuuksistaan. Kertomusten ja myyttien ulottuvuuteen lukeutuvat kertomukset suurista sankareista ja johtajista sekä heidän selkeästä auktoriteettiasemastaan ovat *Valitussa kansassa* selkeimmin esillä. Albumin monet kappaleet kuten esimerkiksi Valittu kansa, Kerran vuodes kirkkoon, Jesse on mun frendi ja Jumalan kämmenellä luovat värikästä kuvaa suuresta johtajasta. Kappaleissa jumalahahmo toimii eri tavoin ja kuvataan hieman erilaiseksi, mutta yhteistä näissä kuvauksissa on selkeä auktoriteetti asema verrattuna ihmiseen sekä jumalahahmon valta ja vaikutus ihmisen elämässä. Kuten myös representaation olemukseen kuuluu, uskonnollinen auktoriteetti kuvataan albumilla niin läsnä olevaksi kuin poissaolevaksikin: läsnä oleva Jumala näyttäytyy turvallisena, vahvana ja vaikutusvaltaisena, hyväksyvänä, ymmärtävänä ja jopa kaverillisena hahmona. Poissaolevaksi mielletty Jumala taas on etäinen, hiljainen, epäluotettava ja jopa ilkeä ja vahingoniloinen.

Kertomuksen ja myyttien ulottuvuuden lisäksi albumilta voidaan löytää runsaasti tunteen ja kokemuksen ulottuvuuden piirteitä. Tämä ei ollut erityisen yllättävää, sillä kyse on pop-albumista, jonka on tarkoitus tarjota kuulijalle samastumispintaa, ja tämä tapahtuu ymmärrettävästi helpoiten tarjoamalla kosketuspintaa monenlaisiin tunteisiin. Albumilla käydään läpi laaja tunnekirjo rakkaudesta, ilosta ja onnesta aina pettymykseen, suruun ja vihaan asti. Pääpiirteittäin albumi on kuitenkin varsin hyväntuulista popmusiikkia, joka on selvästi tehty populaarimusiikille ominaisesti suuria massoja ajatellen. Sen sijaan uskonnon materiaalista ulottuvuutta on albumilta löydettävissä selkeästi vähiten. Tämän voidaan olettaa johtuvan siitä, että musiikkiin ylipäättään on verrattain hankalaa sisällyttää materiaalista ulottuvuutta, ainakin siinä suhteessa, miten Smart sitä teoriassaan kuvaa. *Valittu kansa* on populaarimusiikkina lähtökohtaisesti kerronnallista ja tunteita sanoittavaa, joka luo uskonnon representaatiot ennen kaikkea sanallisen ilmaisun, eli lyriikoiden kautta, materiaallisen ulottuvuuden sijaan. Muut ulottuvuudet olivat löydettävissä kappaleista melko tasaisesti.

Erityisen kiinnostavaa analyysiä tarjosi kuitenkin etiikan ja säädösten ulottuvuuksien representaatiot kontrollin alaisista uskonnollisista ihmisistä sekä kappaleista nousseet kannanotot ja viittaukset erilaisiin moraalisäädöksiin ja -kysymyksiin. Myös yhteisöjen ja instituutioiden ulottuvuuteen liittyvät representaatiot niin kuuluvuuden tunnetta kuin jumalaakin kaipaavasta ihmisestä ovat huomion arvoisia, sillä kyseiset äänet albumilla puhuvat hyvin inhimillisten ja universaalien tunteiden ja ajatusten puolesta.

Vaikka tutkielmani tarkoitus ei ole ollut antaa uskonnon käsitteelle määritelmää, aiheesta käytävä keskustelu kytkeytyy tutkielmaani Smartin teorian kautta. Jaakko Närvän mukaan uskonnon ulottuvuuksien teoria osoittaa uskonnon ”avainpiirteitä”, ja teoria antaa ennen kaikkea välineet hahmottamaan uskontoa yleisesti. Hän myös esittää, että uskonnon esittäminen ei-konstruoituna, puhtaana ja omanlaisenaan ilmiönä vähättelee uskonnon empiiristä tutkimusta ja teoreettista selittämistä sekä näiden merkitystä. Närvä painottaa, että mikäli uskonto katsotaan tuonpuoleiseksi ”omalakiseksi” ilmiöksi, josta saadaan tietoa ainoastaan uskonnollisella intuitiolla, esimerkiksi psykologiset selitysmallit eivät kykene kertomaan uskonnosta mitään olennaista. Tämä voi johtaa siihen, että tutkijat saattavat kannattaa uskonnon käsitteen tarkempaa täsmentämistä.⁷⁷ Teemu Taira taas esittää uskonnon ulottuvuuksien mallin olevan uskonnon maksimaalinen määritelmä, joka sisällyttää uskonnon kategoriaan niin kungfutselaisuuden, nationalismin, humanismin kuin marxilaisuudenkin.⁷⁸ Närvän ja Tairan esittämät näkemykset kuvaavat hyvin Smartin teorian ja uskonnon määritelmän tietynlaisia ongelmakohtia ja haasteita. Kyseiset haasteet eivät varsinaisesti kohdistu tähän tutkielmaan johtuen siitä, ettei tässä tutkielmassa tutkita uskontoa ilmiönä, vaan uskonnon ilmenemistä pop-albumin sanoituksissa. Smartin teoriaan kohdistuvia haasteita ja kritiikkiä on kuitenkin mielekästä tuoda esille myös tässä tutkielmassa. Tutkielmani kontekstissa Smartin teorian mielekkyyttä voidaan katsoa siitä näkökulmasta, minkä olen tuonut jo aiemmin esille: *Valitun kansan* kappaleiden sanoitusten tarkastelu uskonnon ulottuvuuksien kautta tekee - tutkimusasetelmani rinnalla - albumista sen oletuksen, että kappaleet kertovat yksiselitteisesti ja puhtaasti uskonnosta. Vaikka tämänkaltaista todellisuutta luodaankin tutkielmani kontekstissa, se ei välttämättä ole albumiin sisältyvä koko totuus.

Jarno Hietalahden esittämä vertaus uskonnosta sellaisen pyhän alueen tyyppiesimerkkinä, jolla huumori ja nauru näyttäytyvät ongelmallisina, voidaan sanoa näkyvän hyvin *Valitun kansan* vastaanotossa. Hietalahden mukaan huumori ei kosketa pyhän

⁷⁷ Närvä 2020, *Kysymys uskonnon määrittelystä*. E-kirja, ei sivunumerointia.

⁷⁸ Taira 2019, 54.

aluetta lainkaan, vaan edustaa ennen kaikkea maallista voimaa. *Valittu kansa* herätti heti ensimmäisen single -julkaisun jälkeen valtavasti keskustelua ja jopa vastustusta, jossa oli nähtävissä ajatus siitä, että albumin myötä pyhästä tehdään jollain maallisella tavalla naurettavaa.

”Anteeksi nyt vaan Antti, mutta sanat ovat kaameat. Sulla on ollut hyviä kappaleita ym, mutta teet stereotypiaa Kristityistä, että ne tekis tekoja sillä vivulla että saavat muka syntinsä kuitenkin anteeksi. Ja pitäähän omilla aivoilla aina ajatella- itse ainakin ajattelen. Tuo ”mother fuking Amen” lause on todella kaamea.”

– Suora lainaus *Valittu kansa* -musiikkivideon YouTube-kommenteista.

”Antti Tuisku on julkaissut Jumalanpilkka kappaleen nimeltään Valittu kansa. Yleensä en kirjoita tällaisista aiheista saati seuraa Tuiskun edesottamuksia, mutta koska hän on tehnyt kappaleen, jossa hän pilkkaa Jumalaa ja Raamatun arvoja...”

– Ote julkisen Facebook -ryhmän julkaisusta.

Edellä esitetyt kommentit ovat yksi esimerkki siitä, mikä minua innosti toteuttamaan tämän tutkielman. Lopullinen tutkimusasetelma ja -kysymykset muotoutuivat työn edetessä, mutta huumorianalyysin kautta sain pidettyä alkuperäisen ajatukseni mukana tutkielmassani.

Palaankin jatkotutkimusaihetta pohtiessani aivan tämän tutkielman alkuvaiheisiin ja siihen ajatukseen, jonka jo *Valittu kansa* -kappale ja sen saama kritiikki minussa herätti: syyllistyykö Antti Tuisku jumalanpilkkiaan? Hannu Salaman sai vuonna 1964 julkaisemallaan *Juhannustanssit* -teoksella jumalanpilkkasyytteen vain neljä kuukautta kirjan julkaisun jälkeen. Pia Parkkinen kirjoittaa Ylen kulttuuriartikkelissaan, että *Juhannustanssien* realismi oli 1960-luvun Suomessa liikaa: teoksessa kuvataan muun muassa viinan juontia, käytetään karkeaa kieltä ja harrastetaan irtosuhteita.⁷⁹ Antti Tuiskun *Valittu kansa* sisältää niin ikään kaikkea edellä mainittua. Albumi on julkaistu vuonna 2020, eli hyvin eri ajassa kuin Salaman teos, mutta sen saama kritiikki kuitenkin osoittaa, että uskontoon, Jumalaan ja pyhäksi miellettyyn kohdistettu huumori on omiaan herättämään varsin vahvoja tunteita.

Näen, että tutkielmani toteuttamiseen liittyvät haasteet ja hankaluudet liittyvät representaation käsitteen epämääräisyyteen. Haasteet näkyivät ennen kaikkea analyysivaiheessa: monisäikeisen representaation toimiessa niin teoreettisena viitekehyksenä kuin tutkimusmenetelmänäkin minun oli useamman kerran pysähdyttävä ja pohdittava sitä, mitä oikeastaan olin tarkastelemassa. Ajattelen kuitenkin, että representaatioanalyysin valitseminen tutkielmani menetelmäksi oli oikea valinta, sillä koen onnistuneeni siinä, mitä lähdin tekemään: selvittämään *Valitun kansan* välittämää uskonnollista todellisuutta.

⁷⁹ Parkkinen 2016, yle.fi -artikkeli.

Representaation käsitteen vaikeudesta huolimatta, representaation konstruktivistisen lähestymistavan valitseminen tutkielman teoreettiseksi viitekehyyksi mahdollisti melko vapaan analyysin, jolloin sain aineistostani irti sen, mitä hain. Lisäksi monet albumin kappaleista avautuvat hyvin eri tavoin näkökulmasta riippuen, jonka takia uskonnon representaatioiden tarkastelu Smartin teoriaa hyödyntäen ja ulottuvuuksien läpi katsoen on mielestäni ollut onnistunut ratkaisu. Uskonnon ulottuvuuksien malli mahdollistaa albumin analysoinnin hyvin monesta eri kulmasta, jolloin sama kappale saa monenlaisia merkityksiä. Koen siis, että kokonaisuudessaan tutkielman teoreettinen viitekehys sekä menetelmät toimivat hyvin yhdessä. Koska albumin teemoja lähestytään vahvan humoristisella otteella, satiirin ja ironian teorit kuvaavat osaltaan kappaleiden uskontorepresentaatioiden maailmaa. Tutkielman huumorianalyysi ei toki ole kaiken kattava: myös esimerkiksi parodisten elementtien tarkastelu olisi avannut albumin maailmaa entisestään, mutta tämä jouduttiin tutkielman rajauksellisista syistä jättämään pois.

Tämän tutkielman perusteella Antti Tuiskun *Valittu kansa* -albumin uskontorepresentaatiot ovat moninaisia. Uskonnon ulottuvuuksien läpi katsottuna albumilta on löydettävissä niin erilaisia jumalakuvia kuin monenlaisia uskonnollisen ihmisen ääniä, eettisiin ja moraalisiin kysymyksiin kannanottoja ja pohdintoja sekä yhteisöllisyyden moninaisia muotoja. Ironista epäsanamukaisuutta hyödynnetään etenkin kritiikin yhteydessä ja satiiriset elementit ovat näkyvissä muun muassa uskonnollisia johtohahmoja käsitellessä. Tuiskulle ominaista itseironiaa on myös hyödynnetty. Albumin uskonnollinen kieli rajoittuu hengelliseen sanastoon, mutta tämän kaltaista sanastoa on käytetty monipuolisesti ja ennen kaikkea kuulijaystävällisesti. Tässä tutkielmassa albumia on lähestytty ja tarkasteltu useammasta näkökulmasta, mutta *Valittu kansa* taipuu ehdottomasti vieläkin moninaisempaankin tarkasteluun.

Lähteet ja apuneuvot

Aineisto

Antti Tuisku: Valittu kansa (2020). Warner Music Finland.

Internet-lähteet

Parkkinen, Pia (2016): Seksi, kiroilu ja ivasaarna olivat liikaa – Hannu Salaman jumalanpilkkatuomiosta on 50 vuotta. *Yle.fi* -artikkeli.
<https://yle.fi/uutiset/3-9137492>
(Luettu 2.11.2021)

Rantama, Vesa (2020): Valittu kansa on kulttuurin läpileikkaus, joka näyttää kristinuskon sen ytimessä. *Nuorivoima.fi* blogiteksti.
<https://nuorivoima.fi/lue/blogi/valittu-kansa-on-kulttuurin-lapileikkaus-joka-nayttaa-kristinuskon-sen-ytimessa>
(Luettu tammikuu 2021.)

Taivas (uskonto). Finto. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu.
<https://finto.fi/yso/fi/page/p7273>
(Luettu 13.10.2021)

Valittu kansa. *Suomen evankelisluterilainen kirkko*.
<https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Valittu+kansa>
(Luettu 13.10.2021)

Warnermusic.fi (2020): Antti Tuiskun odotettu albumi Valittu kansa julkaistiin tänään.
<https://warnermusic.fi/2020/02/17/antti-tuiskun-odotettu-albumi-valittu-kansa-julkaistiin-tanaan/>
(Luettu tammikuu 2021.)

Kirjallisuus

Aho, Marko (2007): Tekstien paljous. Teoksessa Aho Marko & Kärjä Antti-Ville (toim): *Populaarimusiikin tutkimus*. Tallinna: Raamatutrükikoda. 121–131.

Aho, Marko & Kärjä Antti-Ville (2007): Johdanto. Teoksessa Aho Marko & Kärjä Antti-Ville (toim): *Populaarimusiikin tutkimus*. Tallinna: Raamatutrükikoda. 7–32.

Aro Antti, Tuisku Antti, Vanha-Majamaa Anton (2020): *Antti Tapani*. Helsinki: WSOY.

Eldrige, Richard (2009): *Johdatus taiteenfilosofiaan*. Suom. Markku Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus.

Geybels, Hans (2013): The Redemptive Power of Humour in Religion. Teoksessa Geybels Hans, Van Herck Walter (toim.): *Humour and Religion: Challens and Ambiguities*. London: Bloomsbury Publishing Plc. 11–21.

- Gilmour, Michael J. (2017): *The Bible and Popular Music*. Teoksessa Partidge Christopher & Moberg Marcus (toim.): *The Bloomsbury Handbook Of Religious and Popular music*. London: Bloomsbury Publishing.
- Hall, Stuart (1997): *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Publications.
- Herkman, Juha (2005): *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- Hietalahti, Jarno (2018): *Huumorin ja naurun filosofia*. Tallinna: Gaudeamus.
- Hopps, Gavin (2017): *Theology, Imagination and Popular Music*. Teoksessa Partidge Christopher & Moberg Marcus (toim.): *The Bloomsbury Handbook Of Religious and Popular music*. London: Bloomsbury Publishing.
- Kela, Maria (2006): *Uskonnon kieli ja uskonnollinen kielenkäyttö*. Teoksessa Pajunen Anneli & Tommola Hannu (toim.): *XXXII Kielitieteen päivät Tampereella 19.20.5.2005. Valikoima pidettyihin esitelmiin pohjautuvista artikkeleista*. Tampereen yliopisto.
- Ketola, Kimmo (2011): *Suomalaisten uskonnollisuus*. Teoksessa Ketola Kimmo, Niemelä Kati, Palmu Harri & Salomäki Hanna: *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. 7–24.
- Kivistö Sari & Riikonen H.K (2012): *Satiiri Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kivistö, Sari (2015): *Uskonnollisen pilkan poetiikkaa 1900-luvun taitteen suomalaisissa pilalehdissä*. Teoksessa Knuutila Seppo, Hakamies Pekka & Lampela Elina (toim.) *Huumorin skaalat: Esitys, tyyli, tarkoitus*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 285–307.
- Kivistö, Sari (2007): *Satiiri kirjallisuuden lajina*. Teoksessa Kivistö, Sari (toim.) *Satiiri: Johdatus lajin historiaan ja teoriaan*. Helsinki: Yliopistopaino. 9–26.
- Knuutila, Tarja (2010): *Totuudenmukaisia kuvauksia vai monikäyttöisiä välineitä? Mallit tieteellisinä representaatioina*. Teoksessa Knuutila Tarja & Lehtinen Aki Petteri: *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus. 331–350.
- Knuutila, Tarja & Lehtinen Aki Petteri (2010): *Johdanto: Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Teoksessa Knuutila Tarja & Lehtinen Aki Petteri: *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus. 7–34.
- Köykkä, Arto (2016): *Sakeinta sumua käskettiin sanoa Jumalaksi. Uskonnollinen kieli Pentti Saarikosken tuotannossa*. Helsingin yliopisto, väitöskirja.
- Laitila, Teuvo (2015): *Ihmisen Jumalat – johdatus uskontotieteeseen*. Joensuu: Aducate.

- Linnakangas, Esko & Juanto, Leila (2020): *Synti- ja haittaverokirja. Anekaupasta paheveroihin ja kompensatiomaksuihin*. Helsinki: Grano Oy.
- Mäkelä, Essi & Gebraad Hanna (2020): Huumori. Teoksessa Pesonen Heikki & Sakaranaho Tuula (toim.) *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*. Tallinna: Gaudeamus. 253–261.
- Mäkinen, Olli (2003): *Tutkimusetiikan ABC*. Helsinki: Tammi.
- Närvä, Jaakko (2020): Kysymys uskonnon määrittelystä. Teoksessa Pesonen, Heikki & Sakaranaho Tuula (toim.): *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*. Tallinna: Gaudeamus.
- Pesonen, Heikki & Rautalahti Heidi (2020): Populaarikulttuuri Teoksessa Pesonen, Heikki & Sakaranaho Tuula (toim.): *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*. Tallinna: Gaudeamus. Sivut 242–252.
- Rahtu, Toini (2000): Ironiaa vai ei? Tekstin merkityksestä ja sen tutkimisesta. *Virittäjä* 2/2000, 222–245.
- Rahtu, Toini (2004): Saako olla ironiaa? *Kielikello.fi* 2004/2
<https://www.kielikello.fi/-/saako-olla-ironiaa->
- Rahtu, Toini (2006): *Sekä että. Ironia koherenssina ja inkohereenssina*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rossi, Leena-Maija (2010): Esityksiä, edustamisia ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa Knuutila Tarja & Lehtinen Aki Petteri (toim.) *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus. 261–275.
- Salonen, Anna Sofia & Yli-Karjanmaa, Sami (2021): Hyve & Pahe – antiikin, keskiajan ja nykyajan näkökulmia. 3/2021 *Uskonnontutkija*.
- Seppänen, Janne (2005): *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Smart, Ninian (2005): *Uskontojen maailma*. Suomentanut Petteri Koskikallio. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Taira, Teemu (2019): *Pehmeitä kumouksia. Uskonto, media, nykyaika*. Eetos-julkaisuja 17.
- Taels, Johan (2013): Humour as Practical Wisdom. Teoksessa Geybels Hans, Van Herck Walter (toim.) *Humour and Religion: Challenges and Ambiguities*. London: Bloomsbury Publishing Plc. 22–34.
- Veivo, Harri (2010): Representaation muodot ja mahdollisuudet kirjallisuudessa. Teoksessa Knuutila Tarja & Lehtinen Aki Petteri (toim.) *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus. 135–154.

Wittgenstein, Ludwig (1961): *Tractatus logico-philosophicus eli Loogis-filosofinen tutkielma*.
Suomentanut Heikki Nyman. Juva: WSOY.